

Maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tukeminen päivähoidossa

Opas päivähoidosta maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tueksi

**Sanna Romo
Noora Soinvirta**

**Opinnäytetyö
Marraskuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t) ROMO, Sanna SOINVIRTA, Noora	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 57+1	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tukeminen päivähoidossa - Opas päivähoidosta maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tueksi -		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Timo Hintikka		
Toimeksiantaja(t) Varikon päiväkotiki (yhteistyökumppani)		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoituksena on selventää maahanmuuttajaperheille päivähoiton merkitystä ja roolia sekä arjen toimintoja päiväkodissa osana lapsen päivän rytmiä. Työn tuloksena syntynyt opas on eräänlainen väline, jonka tarkoitus on tukea maahanmuuttajaperheiden kotoutumista uuteen kotimaahan lasten päivähoitoarjen osalta. Tavoitteena on selkiyttää maahanmuuttajaperheille päiväkodin päiväjärjestystä, perushoitoa ja toimintaa. Työ on toiminnallinen opinnäytetyö, joten se poikkeaa tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä. Opinnäytetyö toimi teoriapohjana oppaalle muodostaen työn teoreettisen viitekehyksen. Oppaan runkona oli suomalainen päivähoito ja päiväkodin päiväjärjestys. Työelämän yhteistyökumppanina toimi Jyväskylässä sijaitseva Varikon päiväkotiki. Muita yhteistyökumppaneita olivat keltto Taru Kivijärvi ja Varikon päiväkodissa asiakkaina olleet maahanmuuttajaperheet. Heiltä saatiin keskustelujen kautta asiantuntemusta ja käytännöntietoa opinnäytetyön aiheesta, mikä auttoi työn toteutuksessa. Varikon päiväkodin henkilökunnan, maahanmuuttajaperheiden ja Kivijärven näkökulmat tulevat esille opinnäytetyön teoriassa. Opinnäytetyö valmistui kevään ja syksyn 2007 välisenä aikana. Oppaan tarkoituksena oli palvella ensimmäisenä Varikon päiväkodin maahanmuuttaja-asiakkaita ja mahdollisesti myöhemmin muita Jyväskylän kaupungin päiväkoteja. Opas julkaistaan paperiversion lisäksi cd-rom -muodossa, joten sitä voi muokata kunkin yksikön tarpeiden mukaan. Soveltamis- ja jatkotutkimusmahdollisuuksia ovat eri versiot oppaasta päivähoiton eri osa-alueille (esimerkiksi perhepäivähoitoon), opas suomalaisperheille päivähoidosta sekä oppaan hyödyntäminen työ- ja vuorovaikutusvälineenä päiväkodin asiakastilanteissa. Jälkikäteen on mahdollista selvittää maahanmuuttajaperheiltä ja päiväkodin työntekijöiltä, kuinka opas täytti sille asetetut tavoitteet ja kuinka sitä hyödynnettiin arjessa.		
Avainsanat (asiasanat) monikulttuurisuus, maahanmuuttaja, kotoutuminen, päivähoito		
Muut tiedot Opas on sekä paperi- että cd-rom -versiona. Oppaan sivumäärä 8.		

Author(s) ROMO, Sanna SOINVIRTA, Noora	Type of Publication Bachelor´s Thesis	
	Pages 57+1	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Supporting adaptation of immigrant families in children´s daycare -Daycare´s guidebook to support adaptation of immigrant families-		
Degree Programme Degree programme in social services		
Tutor(s) Timo Hintikka		
Assigned by Varikko`s daycare center (co-operator)		
Abstract <p>The purpose of the bachelor´s thesis is to clarify the meaning and role of daycare to immigrant families but also define everyday activities that are part of children´s day in daycare. The aim is to clarify daycare´s daily routines, basic care and activities to immigrant families. The guidebook is a certain method to support adaptation of immigrant families to their new homeland for daycare´s part. The thesis is a functional bachelor´s thesis. The thesis was the theoretical foundation for the guidebook. The outline of the bachelor´s thesis was the finnish daycare and its daily routines.</p> <p>The co-operation partners were the Varikko´s daycare center in Jyväskylä but also Taru Kivijärvi and the immigrant families in Varikko´s daycare center. They gave expertise and practical knowledge from the subject which helped to carry through the thesis. The viewpoints of Varikko daycare center´s personnel, immigrant families and Kivijärvi appear in the theory of the thesis.</p> <p>The bachelor´s thesis was done during the spring and autumn 2007. At first the guidebook was meant to serve the needs of Varikko daycare center´s immigrant families. Possibly later the guidebook can be also used in other daycare centers in Jyväskylä. The guidebook will be published as paper and cd-rom versions so it can be edited according to needs of other daycare centers. In the future it´s possible to make different versions of the guidebook concerning different parts of the daycare. Other possibilities are a guidebook of daycare to finnish families and to use the guidebook as an interaction and communication tool in the daycare. Afterwards it´s possible to make a research and study how the personnel and immigrant families have made use of the guidebook in daycare centers´ everyday life.</p>		
Keywords multicultural, immigrant families, adaptation, daycare		
Miscellaneous The guidebook is published as paper and cd-rom versions. The number of pages 8.		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
2 KESKEISET KÄSITTEET	3
2.1 Kulttuuri.....	4
2.2 Monikulttuurisuus	6
2.3 Maahanmuuttaja	7
2.4 Identiteetti	7
2.5 Kotoutuminen.....	8
3 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA.....	10
3.1 Suomi vertailussa muihin EU-maihin maahanmuuttajien osalta	14
3.2 Maahanmuuttajat Jyväskylässä	16
4 VARHAISKASVATUS SUOMESSA	17
4.1 Monikulttuurinen näkökulma varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa.....	18
4.2 Lähtökohtia työskentelyyn maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa päivähoitossa	21
4.2.1 Lapsilähtöisyys	22
4.2.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	23
4.2.3 Kasvatuskumppanuus	23
4.2.4 Maahanmuuttajalasten oman kieli- ja kulttuuritaustan tukeminen.....	26
4.2.5 Suomi toisena kielenä (S2).....	29
5 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS.....	30
5.1 Toiminnallisen opinnäytetyön kuvausta	30
5.2 Opinnäytetyön ja oppaan kuvausta.....	30
5.3 Oppaan käyttötarkoituksen ja sisällön kuvausta	34
6 LAPSEN ARKI PÄIVÄKODISSA	35
6.1 Lapsi tulee päiväkotiin.....	35
6.2 Lapsen päivärytmi ja päiväkodin päiväjärjestys	37
6.3 Päiväkotiin tulo ja kotiinlähtö	38
6.4 Ruokailu	39
6.5 Ulkoilu	40
6.6 Päivälepo.....	42
6.7 Hygienia.....	43
6.8 Ohjattu toiminta ja pienryhmätoiminta.....	44
6.9 Leikki.....	45
7 POHDINTA.....	46
7.1 Opinnäytetyö.....	47
7.2 Opas.....	49
7.3 Soveltamis- ja jatkotutkimusmahdollisuudet	51
7.4 Oma työskentely.....	52
LÄHTEET	54
LIITTEET	58
Liite 1. Kysymykset maahanmuuttajaperheille Varikon päiväkotiin.....	58

1 JOHDANTO

Viime vuosina kansainvälisyys, monikulttuurisuus ja maahanmuuttajat ovat olleet monin tavoin esillä mediassa. Erityisesti ovat puhuttaneet maahanmuuttajien kielitaito, heidän kotoutumisensa, työmarkkinatilanteensa sekä suomalaisten asenteet heitä kohtaan. Suomalainen yhteiskunta tavoittelee yhtäaikaan sekä monikulttuurisuutta että kansallista identiteettiä ja muut kulttuurit ovat tulleet yhä lähemmäksi ihmisten arkipäivää. Ihmisten tulisi pärjätä ja elää muutosten kanssa kansainvälistymisen myötä, koska kansainvälistyminen on väistämätön asia. Nuoret ovat innokkaimmin ottamassa kansainvälistymistä vastaan; kansainvälisyys näkyykin nuorten ja lasten arjessa kouluissa ja päiväkodeissa. (Hotokka 2007, 2-3.)

Keskisuomalaisen artikkelissa Maahanmuuttajien sopeutuminen kuuluu myös valtaväestölle (2006, 8) Filatov korostaa, että suomalaisten asenteet muokkautuvat parhaiten arkisessa kanssakäymisessä. Valtaväestön asennemuutoksella olisi merkittävä rooli maahanmuuttajien kotoutumisessa, sillä vastuu kotoutumisesta tulisi olla myös vastaanottavan maan kansalaisilla, ei pelkästään maahanmuuttajilla itsellään. (Mts. 8.) Vaalaman artikkelin (2006, 7) mukaan maahanmuuttajat kokevat suomalaisten asenteiden heitä kohtaan kohentuneen, vaikka monia vielä syrjitäänkin. Työministeriön selvityksestä (2007, 10) ilmenee, että suuri osa työikäisistä maahanmuuttajista jää työvoiman ulkopuolelle paikallisen kulttuurin tuntemuksen puutteesta sekä suomalaisten vieroksuviasta asenteista johtuen.

Suomalaisten asenne maahanmuuttajia kohtaan voidaan havaita jo päiväkodissa. Vaalaman artikkelissa (2006, 24) Lappalainen toteaa, että esiopetukseen kuuluvan monikulttuurisuuskasvatuksen perusajatus kulttuurisista eroista on ongelmallinen, sillä siinä valtakulttuuri ikään kuin yrittää sietää niitä, jotka eivät selvästi kuulu joukkoon. Suomalaiset lapset saattavat huomautella maahanmuuttajalapsille kulttuurisista ja ulkonäöllisistä eroista ja sulkea heidät omien piiriensä ulkopuolelle. (Mts. 24.) A-Pisteen tutkimuksen (2006) mukaan maahanmuuttajalapsilla on riski syrjäytyä jo ennen kouluikää, päiväkodissa. Eniten riskiä lisää lapsen huono suomen kielen taito. Tutkimukseen osallistuneiden päiväkotien henkilökunta kokee päiväkodit kuitenkin hyvin tärkeiksi paikoiksi maahanmuuttajalasten kotoutumisen kannalta.

A-Pisteen tutkimuksen (2006) mukaan miltei kaikki ne päiväkodit, joiden lapsista yli joka kolmas on maahanmuuttaja, kokevat maahanmuuttajien aiheuttavan henkilökunnalle enemmän jaksamisongelmia. Tutkimukseen osallistuneiden päiväkotien henkilökunta toivookin saavansa lisää koulutusta Suomen kielen opetuksessa, kielissä ja kulttuurien kohtaamisessa sekä arjen tilanteiden hallinnassa.

Eri kulttuurien kohtaaminen päiväkodin arjessa asettaakin omat haasteensa sekä päiväkodin henkilökunnalle että maahanmuuttajaperheille. Työharjoittelujaksomme päiväkodeissa maahanmuuttajaperheiden parissa ovat osoittaneet meille käytännössä, millaiset asiat tuottavat eniten haasteita. Näiden tietojen valossa lähdimme toteuttamaan opinnäytetyöksemme opasta päivähoidosta maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tueksi. Työmme tarkoituksena on selvittää maahanmuuttajaperheille päivähoidon merkitystä ja roolia sekä arjen toimintoja päiväkodissa osana lapsen päivän rytmiä. Itse opas on eräänlainen keino maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tukemisessa päivähoidon osalta. Työelämän yhteistyökumppanimme toimii Jyväskylässä Kangaslammen alueella sijaitseva Varikon päiväkotit, johon olemme molemmat suorittaneet yhden työharjoittelujakson keväällä 2007. Jyväskylän päiväkodeista Varikon päiväkodissa on eniten maahanmuuttajataustaisia lapsia (Kivijärvi 2005-2006, 2).

Kuten edellä on mainittu, päiväkodilla on tärkeä tehtävä maahanmuuttajien kotouttamisessa, koska syrjäytymisen riski on olemassa. Mielestämme lasten ja perheiden tukeminen onkin tärkeää jo varhaisessa vaiheessa. Haluamme selkiyttää maahanmuuttajaperheille päiväkodin päiväjärjestystä, perushoitoa ja toimintaa. Samalla opas tarjoaa käytännön ohjeita lasten hoidon sekä kasvatuksen arkeen. Omalta osaltamme pyrimme tukemaan maahanmuuttajaperheiden kotoutumista uuteen kotimaahan lasten päivähoitoarjen osalta. Kivijärven (2007) mukaan päivähoito onkin ensimmäinen palvelumuoto, jonka maahanmuuttajaperheet kohtaavat Suomeen tullessaan.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Aluksi määritellään muutamia opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen liittyviä käsitteitä. Nämä monikulttuurisuuteen liittyvät käsitteet ovat keskeisimpiä juuri opinnäytetyön ja oppaan näkökulmasta. Ne selkeyttävät oppaan tarkoitusta ja sisällön merkitystä. Seuraavat käsitteet, erityisesti kotoutuminen, luovat lisäksi pohjan, joka auttaa ymmärtämään lähestymistapaa aiheeseen.

2.1 Kulttuuri

Aluksi tarkennetaan kulttuurin määritelmää, jotta seuraavat käsitteet (monikulttuurisuus, kulttuurierot) olisivat helpommin ymmärrettävissä. Rätty (2002, 42) toteaa kulttuurin olevan opittua: kulttuurin muodostavat asiat, joita ihmiset ja kansat ovat historiansa aikana oppineet tekemään, arvostamaan ja uskomaan. Alitolppa-Niitamon (1993, 18) mukaan perinteiset mielipiteet tai ajatukset ja varsinkin niihin kuuluvat arvot muodostavat kulttuurin olennaisen osan ja kulttuuri on ihmisyydelle yhtä tärkeä kuin persoonallisuus yksilölle. Juuri niin kuin ihmiset erottuvat toisistaan oman persoonallisuutensa takia, niin ihmisyydet erottuvat toisistaan oman kulttuurinsa takia. Tiettyyn yhteiskuntaan tai yhteisöön kuuluvien ihmisten elämäntapa muodostaa kulttuurin ja siihen liittyvät asiat välittyvät yhteiskunnasta, johon olemme syntyneet. Tätä kutsutaan sosialisatioksi. (Mts. 18-19.)

Lapsuus ja nuoruus ovat aikaa, jolloin kulttuuri opitaan. Niin yhteiskunnallisella tasolla kuin ekologisessa kehityksessäkin ihmiskunta tarvitsee kulttuuria sopeutuakseen vaihteleviin tilanteisiin; kulttuurin avulla ihminen pystyy selviytymään elämälle kohtalokkaista tilanteista. Kulttuuria voidaankin pitää eräänlaisena selviytymisstrategiana. (Maahanmuuttajalapsen kulttuurien risteyksessä 1997, 5, 27.)

Hytönen, Laurell, Manninen, Marttila ja Rouhio (2002, 22) määrittelevät kulttuurin tiedon, uskomusten ja arvojen järjestelmäksi, jonka kautta ihminen rakentaa omia kokemuksiaan ja havaintojaan sekä samalla toimii ja suorittaa valintoja eri vaihtoehtojen välillä. Tiedonvälitys sekä oppiminen siirtävät kulttuuria eteenpäin ja sen avulla muodostamme käsityksemme toisista ihmisistä. Vaikka tietyillä ihmisryhmillä on keskenään samanlainen kulttuuri, on silti tärkeää kohdata maahanmuuttajat yksilöinä. (Mts. 22.)

Puhuttaessa maahanmuuttajaperheistä ja -lapsista, on syytä selventää **bikulttuurialisen** identiteetin käsitettä. Nuoren tai lapsen samaistuessa kahteen etniseen ryhmään yhtä aikaa, muodostuu hänelle kyky ja taito elää kahdessa kulttuurissa; nuori tai lapsi pystyy vaihtamaan asenteita ja rooleja sekä arvoja tilanteiden mukaan. (Maahanmuuttajalapsen kulttuurien risteyksessä 1997, 8.)

Kun kaksi eri kulttuurista tulevaa henkilöä kohtaavat toisensa, voi heidän välilleen syntyä esimerkiksi näkemuseroja, jotka saattavat johtua kulttuurien erilaisuudesta.

Liebkindin (1994, 21) mielestä **kulttuurierot** johtuvat siitä, että ihmisryhmät ovat eläneet erillään toisistaan vuosisatoja tai -tuhansia. Kulttuurierot liittyvät historiallisiin kokemuksiin, joista osa perustuu yhteiskuntaluokkien muodostumiseen ja osa menneisyyteen (Liebkind 1994, 21). Alitolppa-Niitamo (1993, 117) viittaa teoksessaan kahteen kulttuurierojen ulottuvuuteen, jotka ovat individualistisuus eli yksilökeskeisyys ja kollektiivisuus eli yhteisökeskeisyys. Kulttuurien välisiä vuorovaikutuseroja on organisoitu ja käsitteellistetty erilaisin ulottuvuuksin, jotta kulttuureja voitaisiin vertailla ja ymmärtää paremmin. Individualistisessa kulttuurimallissa yhteisön päämäärät ovat alisteisia yksilön päämäärille. Hyväksyttävää on, että yksilö asettaa omat päämääränsä yhteisön päämäärien edelle. Kollektiivisessa kulttuurimallissa yksilö on riippuvainen ryhmästä ja yhteistyö sekä yhteiset päämäärät koetaan ensiarvoisen tärkeiksi. (Mts. 117 – 118.)

Kulttuurista ja maahanmuuttajista puhuttaessa on tarpeellista selventää myös käsitettä **kulttuurisokki**. Tunteita ja reaktioita, jotka syntyvät poikkeavasta kohtaamisesta yksilöiden välillä, kutsutaan kulttuurisokiksi. Tutut taidot voivat olla hyödyttömiä ja käyttäytymisen koodit erilaisia uudessa ympäristössä, kun yksilö saapuu vieraaseen kulttuuriin. Tämä voi johtaa siihen, että ihminen turhautuu, tuntee olonsa turvattomaksi ja jopa kokee ympäröivän yhteisön uhkaavana. (Forsander 1994, 27-29.)

Mähösen (2006, 25) mukaan kulttuurisokki voi puhjeta, kun ihminen joutuu vieraaseen kulttuuriin ja sen oireet vaihtelevat yksilöstä riippuen. Lievimmillään kulttuurisokki ilmenee koti-ikäväinä ja epävarmuutena, pahimmillaan masennuksena ja epätoivona. Kulttuurisokki voidaan jakaa neljään eri vaiheeseen, jotka ovat kuherruskuukausivaihe, kriisivaihe, sopeutumisvaihe ja paluusokki. (Mts. 25.)

Forsander (1994, 65) muistuttaa, että maahanmuuttajien kanssa työskennellessä on myös syytä varautua kulttuurisokkiin, sillä työntekijä voi työssään kohdata itselleen vieraita tapoja ajatella ja toimia. On mahdollista, että maahanmuuttajalla on negatiivisia kokemuksia viranomaisten toiminnasta kotimaassaan, jolloin luottamuksen rakentaminen voi olla hankalaa, toisaalta varsinkin uusi työntekijä saattaa asettaa työnsä maahanmuuttajien kanssa liian suuret odotukset. Työntekijän olisi syytä oppia kunnolla työroolinsa sisältö ja rajat, jotta hänellä olisi edellytykset selvittää omasta kulttuurisokistaan sekä työskennellä omaa kulttuurisokkia elävien asiakkaiden kanssa. (Mts. 65-66.)

2.2 Monikulttuurisuus

Monikulttuurisuusajattelun lähtökohtana pidetään ihmisten yhdenvertaisuutta suhteessa toisiinsa erilaisuudesta huolimatta. Monikulttuurisuudella tarkoitetaan eri kulttuuri- ja kielellisiä taustoja edustavien ryhmien tasa-arvoista rinnakkaiseloä. (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen -materiaali 2006.)

Monietninen ja monikansallinen -käsitteitä käytetään monikulttuurisuuden rinnakkaiskäsitteinä. Monietnisyydellä viitataan eri kulttuuri- ja etnisten ryhmien muodostamaan yhteiskuntaan, kun taas monikansallinen -käsite painottaa yhteiskunnan koostumista eri kansalaisuutta olevista henkilöistä. (Hytönen ym. 2002, 9.)

Räty (2002, 46) määrittelee monikulttuurisuuden erilaisuuden hyväksymiseksi ja arvostamiseksi, tasa-arvoksi yksilöiden ja kulttuurin välillä sekä yhteisesti sovituiksi pelisäännöiksi ja rajoiksi. Yhteiskuntamme monikulttuurisuudella voidaan tarkoittaa useita eri asioita kuten erilaisten ihmisten olemassaoloa, monikulttuurisuutta poliittisena ohjelmana tai yhteiskunnan rakenteiden muutoksena (Mts. 46 – 47).

Työyhteisöjen monikulttuurisuus voi lisääntyä huomattavasti aktiivisen maahanmuuttopolitiikan myötä. Aikaisempaa tärkeämmiksi ovat muodostuneet valmiudet kohdata monikulttuurisuutta sekä työskennellä monikulttuurisessa ympäristössä. (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen -materiaali 2006.)

Monikulttuurisuus -käsitteen rinnalla voidaan käyttää myös laajempaa käsitettä, **interkulttuurisuus**. Se painottaa vuorovaikutusta eri kulttuurien välillä eikä vain viittaa eri etnisistä ryhmistä koostuvaan yhteisöön. (Jokikokko 2002.) Interkulttuurisuus sisältää sekä vähemmistöjen että enemmistöjen kasvatuksen yhteiskunnassa. Enemmistö oppii elämään monikulttuurisessa yhteiskunnassa ja kunnioittamaan erilaisuutta kun taas vähemmistö oppii niitä tietoja ja taitoja, jotka ovat edellytyksenä menestymiselle enemmistökulttuurissa. Interkulttuurisuus korostaa dialogia ja toisilta oppimista. (Koponen 2004.) Maahanmuuttajalapsen kulttuurien risteyksessä -julkaisun (1997, 10) näkökulma interkulttuurisuuteen korostaa meidän elävän elinikäisessä interkulttuurisessa prosessissa, ei pelkästään monikulttuurisessa yhteiskunnassa, sillä olemme jatkuvassa vuorovaikutuksessa eri kulttuuristen yhteisöjen kanssa. Vuorovaikutuksen vuoksi joudumme olemaan avoimia ja hyväksymään erilaisuuden (Mts. 10).

2.3 Maahanmuuttaja

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on muuttanut ulkomailta toiseen maahan pysyvässä asumistarkoituksessa eikä hän ole Suomen kansalainen. Maahanmuuttaja -käsitettä käytetään yleiskäsitteenä kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä esimerkiksi pakolaisia ja paluumuuttajia. (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen -materiaali 2006.)

Edellistä mukaillen maahanmuuttajaperhe on siis perhe, joka on muuttanut ulkomailta toiseen maahan pysyvästi ilman Suomen kansalaisuutta. Maahanmuuttajaperheet ovat keskenään erilaisia, sillä ne eroavat toisistaan lähtömaan, maahantulosyyn, kotoutumisresurssien sekä perhemuotojensa suhteen. (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen -materiaali 2006.) Nämä tekijät asettavat omat vaatimuksensa maahanmuuttajien kanssa työskenteleville henkilöille. Hytösen ja muiden Maahanmuuttajatyön käsikirjassa (2002, 8) maahanmuuttajalapsella tarkoitetaan vanhempiansa kanssa maahan tulleita tai ensimmäisen polven maahanmuuttajien lapsia.

2.4 Identiteetti

Maahanmuuttajista puhuttaessa on erityisen tärkeää nostaa esille identiteetin käsite, sillä yksilön oma kieli ja kulttuuri muodostavat pohjan hänen (etniselle) identiteetilleen. Liebkind (1994, 21) toteaa kulttuurin ja identiteetin olevan kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Liebkindin (1994, 21) teoksessa Shwederin (1990) mielestä ihmisen psyyke on hyvin pitkälle kulttuurin tuote ja kulttuuri on se osa ihmisen maailmankuvaa, joka periytyy menneisyydestä. Jokaisella kulttuurilla on oma identiteettinsä eli kulttuuri-identiteetti. Se muuttuu jatkuvasti kuten kulttuurikin ja siihen vaikuttavat eri elämänvaiheet sekä kokemusmaailma. Identiteetin avulla voimme hahmottaa sosiaalista sidonnaisuuttamme ja sen eri malleja ja se voidaan jakaa yksilö-, ryhmä- ja yhteisöidentiteettiin. Yksilö kykenee vaihtelevaan identiteetin eri malleja tilanteen mukaan. Ihmisiä ei voida käsittää irrallisina yksilöinä, vaan he ovat aina osa laajempaa kokonaisuutta. Historia, suku, koti ja kasvatuksen perintö, sosiaali-, poliittis- taloudelliset vaikuttajat, oman elämän vaiheet, nykyinen elinympäristö ja persoonallisuus vaikuttavat kulttuurille ominaisen identiteetin muotoutumiseen. (Maahanmuuttajalapsen kulttuurien risteyksessä 1997, 28-32.)

Maahanmuuttajalapsen kulttuurien risteyksessä (1997, 7) -julkaisussa identiteetti määritellään psykologiseksi asiaksi, joka koskee käsityksiämme itsestämme ja niistä ihmisistä sekä ihmisryhmistä, joihin samaistumme. Liebkind (1994, 22) mainitsee teokses-

saan identiteetin olevan kulttuurisidonnainen käsite, esimerkiksi meillä käytössä oleva identiteetin käsite voi olla vailla merkitystä jossakin toisessa kulttuurissa. Asiat, jotka erottavat meidät muista saman ryhmän jäsenistä muodostavat henkilökohtaisen identiteettimme, joka tekee meistä ainutlaatuisia. Ryhmät, joihin kuulumme, esimerkiksi sukupuoli-, uskonto-, kansalaisuus-, ammatti- ja kieliryhmät, muodostavat sosiaalisen identiteettimme. Se on kaikkien näiden ryhmien yhteisvaikutus ja antaa meille yhteenkuuluvuuden tunteen. Vähemmistöjäsenet pyrkivät saamaan vahvistusta identiteettilleen muilta saman taustan omaavilta henkilöiltä ja suhteet muihin maanmiehiin ovat sosiaalisen sopeutumisen kannalta erityisen tärkeitä. (Maahanmuuttajalapsen kulttuurien risteyksessä 1997, 7-8.)

Oman identiteetin ja kulttuurin säilyttäminen takaa paremman paineensietokyvyn kuin nopea sulautuminen uuteen kulttuuriin. Eri tutkimusten perusteella 11-22-vuotiailla lapsilla ja nuorilla on erityisen korkea riski mielenterveysongelmille heidän muuttaessaan uuteen kulttuuriin, sillä tämän ikäiset lapset ja nuoret ovat siinä kehitysvaiheessa, jossa he joutuvat määrittämään oman identiteettinsä. Tätä kehitystehtävää edistää oman kulttuuriperinteen jatkuvuus uudessa kotimaassa. Maahanmuuttajan oman kulttuurin säilyminen ja identiteetin kehitysmahdollisuudet ovat hyvin pitkälti kiinni uuden kotimaan kansalaisista. (Maahanmuuttajalapsen kulttuurien risteyksessä 1997, 9-10.)

2.5 Kotoutuminen

Maahanmuuttajien kotoutuminen on otettu huomioon Suomessa maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevassa laissa (9.4.1999/493). Sen tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat heidän arkeaan. Laissa mainitaan lisäksi kunnan tehtävästä laatia kotouttamisohjelma kunnan maahanmuuttajille sekä maahanmuuttajien oikeudesta henkilökohtaiseen kotoutumissuunnitelmaan. (L 9.4.1999/493.)

Hytönen ja muut (2002, 9) määrittelevät kotoutumisen, eli integroitumisen, prosessiksi, jossa maahan muuttanut henkilö osallistuu yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään. Maahanmuuttaja ylläpitää sekä kehittää itselleen henkilökohtaisesti tärkeitä omaan kulttuuriinsa ja etnisyyteen liittyviä asioita. Kotoutuminen edellyttää myös valtaväestön sekä vähemmistön sopeutumista. Maahanmuuttajan kotoutumiseen vaikuttaa mahdollisesti se, onko hän tullut maahan vapaaehtoisesti vai pakon edessä (Mts. 8-9.)

Kotoutumiseen voidaan liittää integraation, segregaation sekä assimilaation käsitteet. Integraatiolla tarkoitetaan etnisten vähemmistöjen liittymistä valtaväestöön vähitellen. Tällöin he eivät luovu omasta kielestään ja kulttuuristaan, mutta toimivat aktiivisesti valtaväestön keskuudessa. Integraation vastakohta on segregaatio eli eristyminen, jolloin maahanmuuttaja syrjäytyy yhteiskunnasta. Assimilaatiossa maahanmuuttaja sulautuu valtakulttuuriin valtaväestön ehdoilla ja kulttuuriset rajat häviävät vähitellen. Maahanmuuttaja luopuu vähemmistöidentiteetistään. (Ikäläinen, Martiskainen & Törönen 2003, 22.) Keskisuomalaisen artikkelissa (2006, 7) todetaan, että maahanmuuttajien sulautuminen suomalaiseen kulttuuriin ja omista tavoista luopuminen on vähentynyt seitsemän vuoden aikana.

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jolla tähdätään hänen osallistumiseensa työelämään ja yhteiskunnan toimintaan säilyttäen kuitenkin oman kielensä ja kulttuurinsa. Maahanmuuttajien kanssa työskennellessä on tärkeää huomioda, että kukin yksilö tarvitsee hänen omaan tilanteeseensa sopivaa tukea. (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen -materiaali 2006.)

Perheellisten maahanmuuttajien kohdalla koko perheen tarpeiden huomioiminen on erityisen tärkeää; perheenjäsenet vaikuttavat toinen toisiinsa kokonaisvaltaisesti (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen -materiaali 2006.) Alitolppa-Niitamon (2003) mukaan maahanmuuttajaperheiden kohdalla kotoutumisen voidaan ajatella merkittävänä esimerkiksi lasten osallistumista koulu- ja päiväkotielämään. Jokaisen maahanmuuttajalapsen päiväkodissa tehtävään varhaiskasvatussuunnitelmaan tulisi liittää kotoutumisen suunnitelma (Jyväskylän kaupunki 2007). Perheen yhtenäisyys voi vaarantua, kun lapset ja nuoret kotoutetaan koulun ja päiväkodin kautta nopeasti uuden yhteiskunnan arvomaailmaan heidän vanhempiensa jäädessä samanaikaisesti eristyksiin ympäröivästä yhteiskunnasta (Alitolppa-Niitamo 2003).

Ensimmäisiä merkittäviä vaiheita kotoutumisessa voivat olla henkilökohtaiset kotoutumissuunnitelmat, räätälöidyt työharjoittelut, kielikoulutus sekä tutkintojen tunnistaminen. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, joka edellyttää muun muassa työnantajien, kollegoiden ja opiskelukavereiden tukea (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen -materiaali 2006.) Maahanmuuttajalasten ja -nuorten kohdalla tämä tarkoittaa esimerkiksi opettajien, päiväkodin henkilökunnan tai uusien ystävien tukea. Perheen yhtenäisyyden säilyttämiseksi sekä vanhempien auktoriteetin ylläpitä-

miseksi on tärkeää, että vanhemmatkin voivat solmia yhtymäkohtia uuteen yhteiskuntaan sekä oppia ymmärtämään sen arvomaailmaa ja toimintaa (Alitolppa-Niitamo 2003). Uuden kulttuurin kielen oppiminen on avain uuteen kulttuuriin kotoutumisessa. Keskisuomalaisen artikkelista (2006, 7) käy ilmi, että maahanmuuttajien kotoutuminen etenee hyvään suuntaan, joskin kotoutumisprosessi on hidas. Avaintekijä tässä on kielen oppiminen; maahanmuuttajat kokevat suomen kielen melko hyväksi vasta kymmenen vuoden jälkeen. (Mts. 7.) Työministeriökin korostaa kotoutumisen tehostamisen tärkeyttä (2007, 10).

Mikäli maahanmuuttaja ei jostakin syystä kotoudu tulomaahansa, saattaa hän vieraantua omasta kulttuuristaan ja toisaalta jäädä ulkopuoliseksi valtayhteisön elämästä. Tässä tapauksessa puhutaan maahanmuuttajan syrjäytymisestä. (Hytönen ym. 2002, 10.) Suomessa maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisemiseksi on laadittu kotouttamislaki (1999). Kotoutumista edistäviä asioita ovat työpaikan saaminen, taloudellinen hyvinvointi, suomen kielen oppiminen sekä läheisten ja ystävien tuki. Suomen kielen taito siis takaa paremmat edellytykset kotoutumiselle uuteen kotimaahan. Syrjintä on suurin syy kotoutumisen epäonnistumiselle. (Vaalama 2006, 7.)

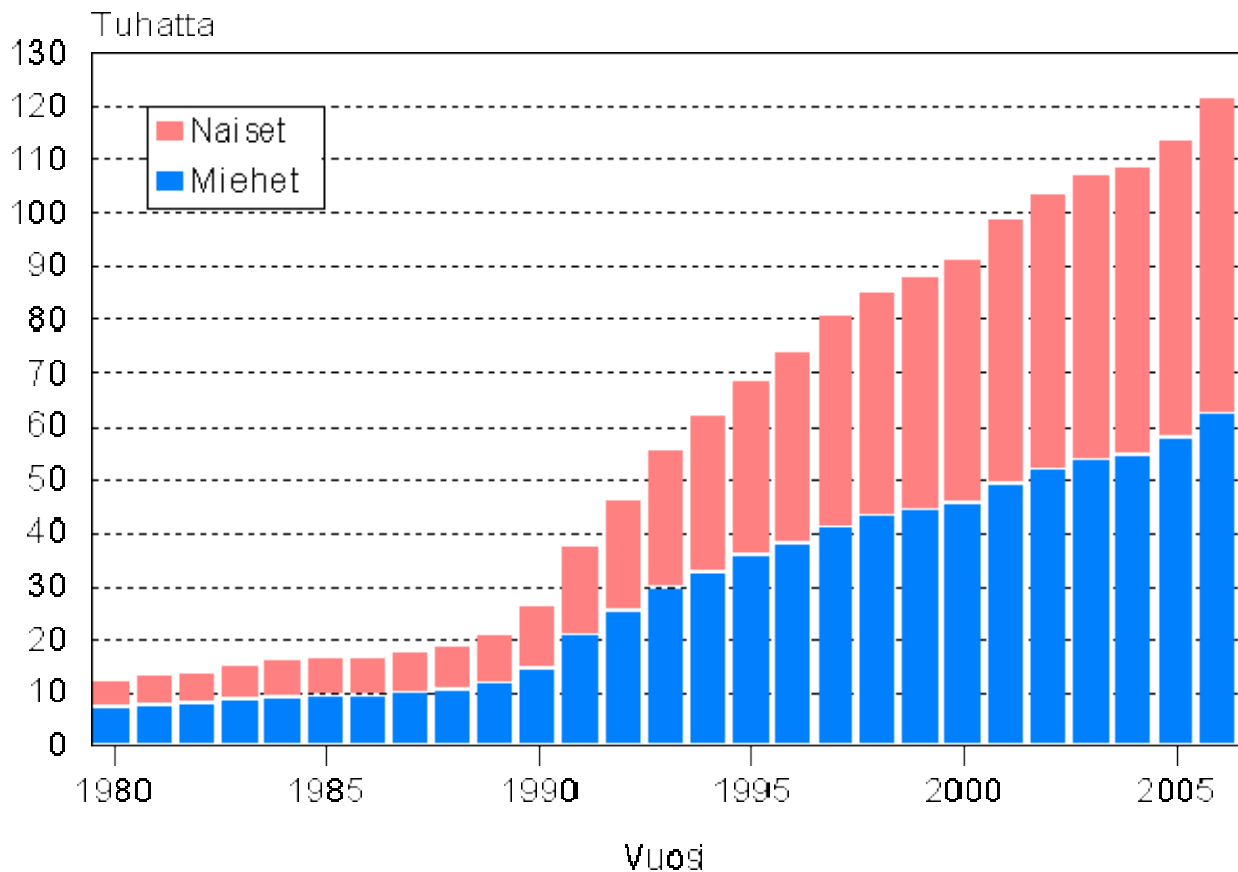
3 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

Tilastokeskus ilmoittaa ulkomailta Suomeen muuttaneen vuoden 2006 aikana 22 451 henkilöä, mikä on suurin määrä Suomen itsenäisyyden aikana. Verrattuna vuoteen 2005, maahanmuuttojen määrä lisääntyi 1 096 henkilöllä. Vuodesta 1995 vuoteen 2006 maahanmuuttajien määrä Suomessa on miltei kaksinkertaistunut: vuonna 1995 Suomeen muutti ulkomailta 12 222 henkilöä kun taas vuonna 2006 luku oli jo 22 451. Vertailun vuoksi vuonna 2000 maahanmuuttajia tuli Suomeen 16 895. Näin ollen maahanmuuttajien määrä Suomessa on hiljalleen kohonnut lukuun ottamatta muutamaa poikkeusvuotta (2001-2003). (Tilastokeskus 2007.)

TAULUKKO 1. Siirtolaisuus, kuntien väliset muutot ja kunnassamuutot vuosina 1995-2006 (Tilastokeskus 2007.)

Vuosi	Kuntien väli- nen muutto	Kunnan sisäi- nen muutto	Maahanmuutto	Maastamuutto	Nettosiirtolaisuus
1995	208 908	492 705	12 222	8 957	3 265
1996	228 494	530 829	13 294	10 587	2 707
1997	233 733	527 650	13 564	9 854	3 710
1998	250 370	562 273	14 192	10 817	3 375
1999	253 742	552 972	14 744	11 966	2 778
2000	255 372	532 352	16 895	14 311	2 584
2001	277 166	581 432	18 955	13 153	5 802
2002	269 091	565 179	18 113	12 891	5 222
2003	268 563	580 528	17 838	12 083	5 755
2004	278 826	585 825	20 333	13 656	6 677
2005	288 977	602 992	21 355	12 369	8 986
2006	286 522	579 044	22 451	12 107	10 344

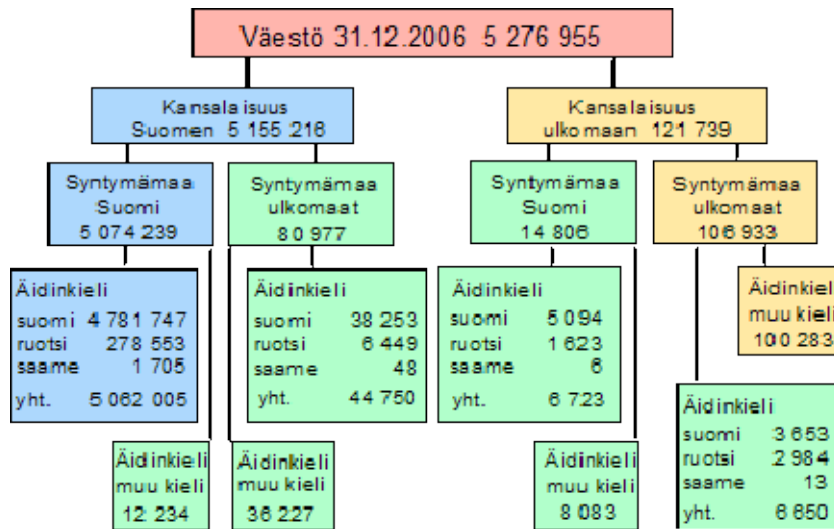
Kuviosta 2 ilmenee, että ulkomaan kansalaisten määrä Suomessa pysytteli suhteellisen alhaisena vuosina 1980 – 1989 (määrä oli noin 10 000 – 20 000). Vuodesta 1990 alkaen ulkomaan kansalaisten määrä lähti huomattavaan kasvuun. (Tilastokeskus 2007).

KUVIO 2. Ulkomaan kansalaisten määrä vuodesta 1980. (Tilastokeskus 2007.)

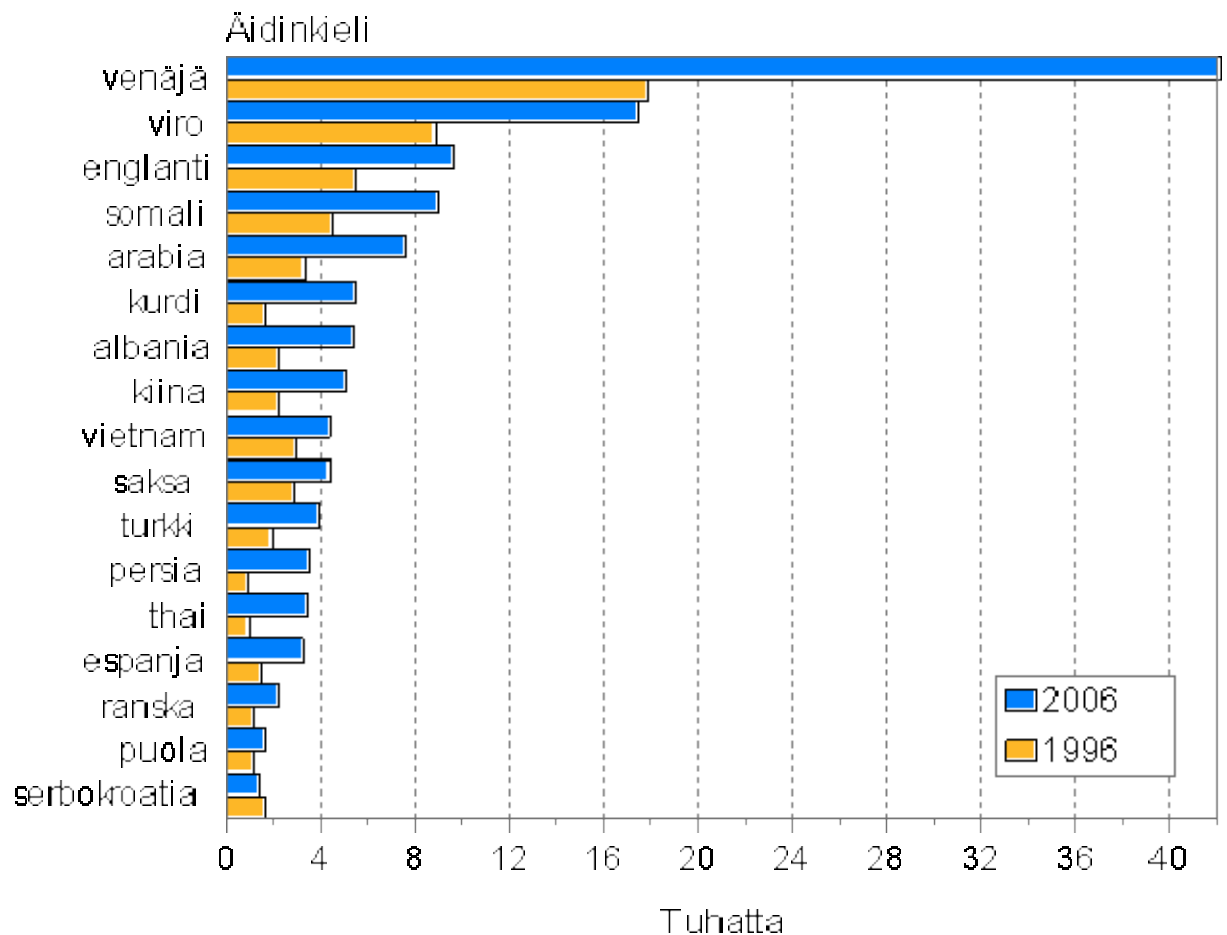
Rädyn (2002, 30) mukaan muuttoliike Suomeen voimistui vuoden 1991 jälkeen, kun nykyinen ulkomaalaislaki (2004/301) astui voimaan; kymmenen vuoden aikana ulkomaalaisten määrä kohosi lähes 90 000 henkeen.

Kuvion 3 mukaan ulkomailla syntyneitä Suomen kansalaisia oli vuonna 2006 80 977. Heistä suomea äidinkielenään puhui 38 253 henkeä (lisäksi ruotsia äidinkielenään puhui 6 449 ja saamea 48), kun taas 36 227 puhui äidinkielenään jotain muuta kieltä. Vuonna 2006 ulkomaan kansalaisia asui Suomessa 121 739, joista 14 806 oli syntynyt Suomessa ja 106 933 ulkomailla. Jos Suomessa asuva ulkomaan kansalainen oli syntynyt ulkomailla, puhui hän todennäköisimmin jotain muuta kieltä kuin suomea äidinkielenään (100 283). Suomessa syntyneistä ulkomaan kansalaisista 6 723 puhui äidinkielenään suomea (5 094), ruotsia tai saamea; äidinkielenään taas jotain muuta kieltä puhui 8 083 henkilöä. (Tilastokeskus 2007.)

KUVIO 3. Väestö syntymämaan, kansalaisuuden ja äidinkielen mukaan 31.12.2006. (Tilastokeskus 2007.)

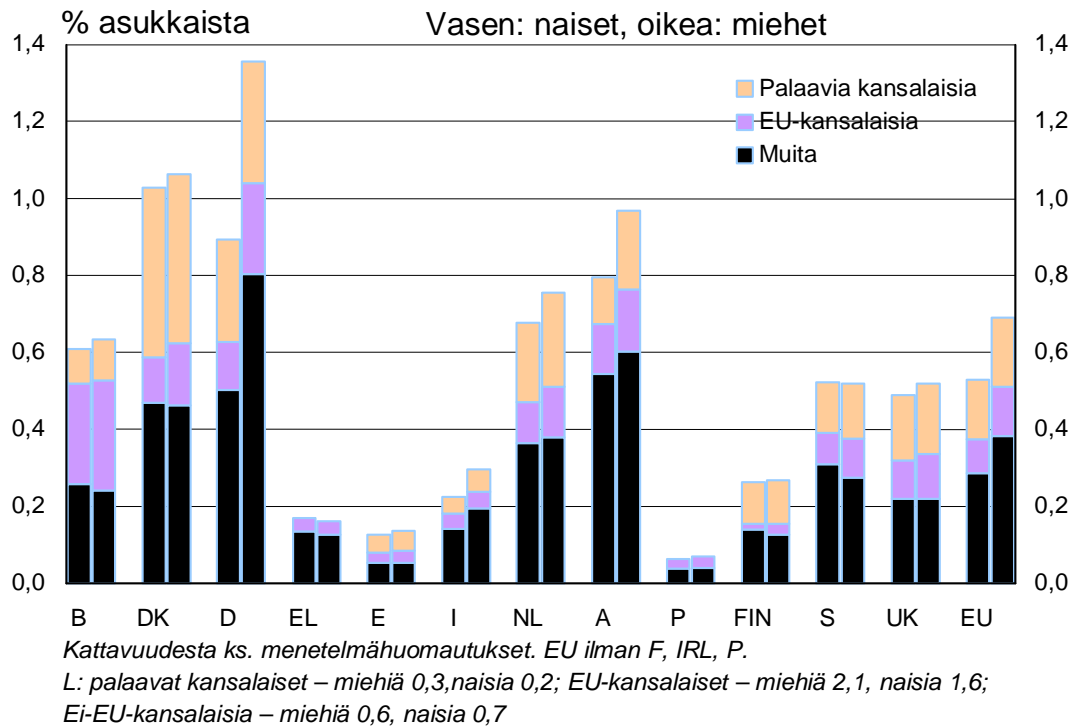
Tällä hetkellä suurimmat vieraskieliset ryhmät Suomessa ovat venäjän-, viron- ja englanninkielisiä puhuvia henkilöitä. Venäjänkieliset ovat suurin ryhmä Suomessa ja tällä hetkellä maassamme on noin 42 000 venäjän kieltä puhuvaa ihmistä. Verrattuna vuoteen 1996 heidän määränsä on yli kaksinkertaistunut. Vironkielisiä henkilöitä on maassamme toiseksi eniten eri vieraskielisistä ryhmistä, noin 17 000. Heidänkin määränsä on miltei kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Englantia äidinkielenään puhuvia on Suomessa noin 9 000, vuonna 1996 heitä oli noin 5 000. Englanninkielisten jälkeen järjestyksessä suurimmat vieraskieliset ryhmät ovat somalin-, arabian-, kurdin- ja albaniankieliset. (Tilastokeskus 2007.)

KUVIO 4. Suurimmat vieraskielisten ryhmät 1996 ja 2006. (Tilastokeskus 2007.)

3.1 Suomi vertailussa muihin EU-maihin maahanmuuttajien osalta

Seuraavaksi tarkastellaan laajemmin Suomen maahanmuuttopolitiikkaa ja vertaillaan Suomen tilannetta muihin EU-maihin. Erityisesti muut pohjoismaat, kuten Ruotsi ja Tanska, ovat mielenkiintoisia vertailukohteita. Taulukon 5 mukaan Ruotsissa on miltei kaksi kertaa enemmän muualta Ruotsiin tulleita maahanmuuttajia kuin Suomessa. EU-kansalaisten osuus maahanmuuttajista Ruotsissa on lähes kolminkertainen Suomen EU-kansalaisten määrään verrattuna. Suomen maahanmuuttajien määrä on alhaisimpia verrattuna muihin EU-maihin. Tanskassa muualta tulleiden maahanmuuttajien määrä on vielä suurempi kuin Ruotsissa. Se on melkein 0,5 prosenttia maan asukkaista. Myös EU-kansalaisten osuus Tanskan väestöstä ylittää Ruotsin EU-kansalaisten määrään. Tanskassa on lisäksi huomattavan paljon maahan palaavia kansalaisia (n. 0,45 %); eniten kaikista tarkastelun kohteena olevista EU-maista. Kuvioista 5 ilmenee Saksan suuri muualta tulleiden maahanmuuttajien määrä, erityisesti miesten kohdalla (0,8 % asukkaista). (Komission tiedonanto 2003, 46.)

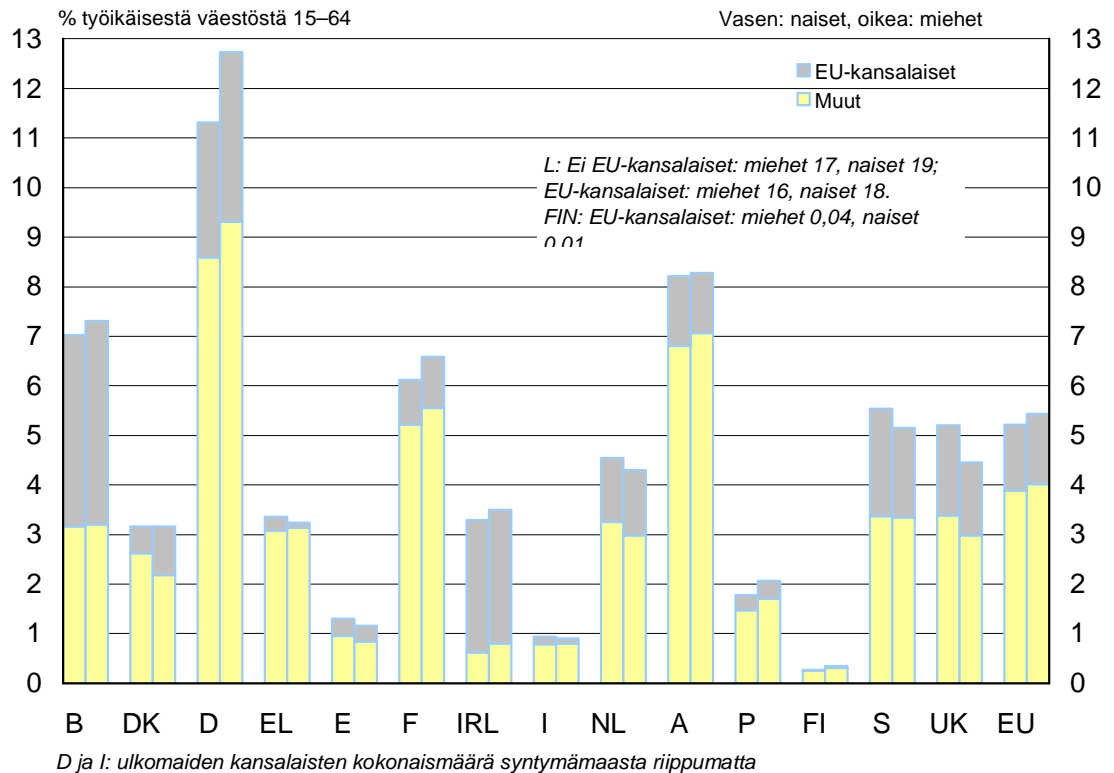

KUVIO 5. Maahanmuuttajat kansalaisuuksittain osuutena maassa asuvasta väestöstä keskimäärin 1995-1999. (Komission tiedonanto 2003.)

Komission (2003, 24) mukaan melkein puolet EU:hun vuosittain tulevista maahanmuuttajista on naisia (kts. kuvio 5, esim. Suomi ja Ruotsi). Monet heistä tulevat toiseen maahan töihin. Oleskelulupansa osalta naiset ovat usein riippuvaisia jostakin perheenjäsenestään ja sen vuoksi he hyötyvät perheen yhdistämisestä. (Komission tiedonanto 2003, 24.)

Vertailtaessa EU-maiden ulkomaan kansalaisten osuuksia työikäisestä väestöstä (kts. kuvio 6) voidaan huomata, että Suomessa on hyvin vähän ulkomaalaisia työikäisiä ihmisiä ja näin ollen myös ulkomaalaista työvoimaa. Vertailtaviin maihin nähden Suomessa on vähiten työikäisiä ulkomaan kansalaisia. Ruotsiin verrattuna ero on todella suuri. Työikäisiä ulkomaan kansalaisia on Saksassa muihin EU-maihin nähden huomattavasti eniten. (Komission tiedonanto 2003, 49.)

Ulkomaiden kansalaisten osuus työikäisestä väestöstä 2000

KUVIO 6. Ulkomaiden kansalaisten osuus työikäisestä väestöstä 2000. (Komission tiedonanto 2003.)

Työministeriön selvityksestä (2007, 10) käy ilmi, että Suomessa maahanmuuttajista yli kolme neljännestä on työikäisiä eli 15-64 -vuotiaita. Suurin osa muuttajista on ollut 25-34-vuotiaita. Näin ollen maahanmuuttajien ikärakenne poikkeaa olennaisesti koko väestöstä. (Mts. 10.) Myös vuoden 2004 vieraskielisen väestön tilasto osoittaa, että suurin maahanmuuttajien ikäryhmä Suomessa on ollut juuri 25-34 -vuotiaat; heitä oli 29 159 kaikista maahan saapuneista vieraskielisistä (133 183) eli 5 prosenttia. (Sarvimäki & Kangasharju 2006, 41.)

3.2 Maahanmuuttajat Jyväskylässä

Kaikista Jyväskylään saapuneista maahanmuuttajista (2 481) suurin ikäryhmä oli 35-64 -vuotiaat (heitä oli 912) (Sarvimäki & Kangasharju 2006, 41). Hepolan (2005, 15) mukaan Jyväskylässä oli vuonna 2003-2004 2048 ulkomaalaista, mikä on 2,49 prosenttia koko kaupungin asukkaista (82 409). Vertailun vuoksi on syytä mainita, että

Helsingissä ulkomaalaisia oli 29 634; 5,30 prosenttia asukkaista. Maahanmuuttajaperheillä on keskimäärin enemmän lapsia kuin kantaväestöllä, joten myös pienten lasten määrä näissä perheissä on suurempi. Maahanmuuttajalapsset ovat lisäksi kantaväestöön kuuluvia lapsia harvemmin kodin ulkopuolisessa päivähoitossa. (Sarvimäki & Kangasharju 2006, 12.)

Jyväskylän kaupungin päivähoitossa, toimintavuonna 2005-2006, oli 132 maahanmuuttajataustaista lasta. Maahanmuuttajalapseksi määritellään pakolaistaustaiset, paluumuuttajaperheiden lapset sekä lapset, joiden molemmat vanhemmat ovat ulkomaalaisia. Lapsia, joiden toinen vanhempi oli suomalainen ja toinen ulkomaalainen oli yhteensä 75. Eri kieliä oli 37 ja esiopetusikäisiä eri kieliryhmistä olevia lapsia oli päivähoitossa 30. Eniten maahanmuuttajalapsia oli Varikon päiväkodissa (33) ja toiseksi eniten Pupuhuhdan päiväkodissa (32). Nämä päiväkodit kuuluvat palvelualueeseen 2. Palvelualueella 1 eniten maahanmuuttajalapsia oli Kotalammen päiväkodissa (18). (Kivijärvi 2005-2006, 1-2.)

4 VARHAISKASVATUS SUOMESSA

Heleniuksen, Karilan, Munterin, Mäntysen ja Siren-Tiusasen teoksessa (2001, 218) todetaan, että maatalousvaltaisessa Suomessa lastenhoito järjestettiin ensisijaisesti perinteisellä tavalla eikä päivähoiton kehittäminen palvelemaan perheitä ollut suomalaisessa yhteiskunnassa itsestäänselvyys. Ennen päivähoito -käsitteen varsinaista vakiintumista, puhuttiin lastentarhatyöstä. Suomessa lastentarhatyöllä on vahva opillinen, ammatillinen sekä käytännön työn asema. Ensimmäinen lastenseimi (lastentarha) perustettiin maassamme 1861. Tämän seimen tarkoituksena oli mahdollistaa äideille työssäkäynnin kodin ulkopuolella. Fröbeliläisen lastentarha-aatteen esille nostaja Uno Cygnaeus vaikutti suurelta osin seimityön kehittymiseen. (Mts. 219-221.) Toinen vaikuttaja hänen rinnallaan oli Hanna Rothman, jonka perustamissa kansanlastentarhoissa korostettiin lastentarhan välillistä vaikutusta koteihin. Kattavan päivähoitojärjestelmän kehittyminen kesti miltei koko 1900-luvun ajan. Päivähoitolaki astui voimaan Suomessa vuonna 1973, jolloin lastentarhoista ja lastenseimistä alettiin käyttää yhteistä nimeä päiväkotia. Vuonna 1983 päivähoiton kasvatustavoitteet liitettiin lakiin lasten päivähoitosta. Vuoden 1998 lopussa päivähoitossa oli 50 % kaikista alle kouluikäisistä lapsista. (Aaltonen, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2005, 36; Helenius ym. 2001, 222-223, 227, 230.)

Suomessa lasten varhaiskasvatusta ohjataan yleisillä sekä kuntien ja kaupunkien omilla asiakirjoilla kuten varhaiskasvatussuunnitelmilla sekä lakiasetuksilla. Laeista tärkeimmät ovat lastensuojelulaki, laki lasten päivähoidosta, sosiaalihuoltolaki sekä laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Varhaiskasvatukseen vaikuttavia tärkeitä asiakirjoja ovat lisäksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, Lapsen oikeuksien yleissopimus ja kuntien lapsipoliittiset ohjelmat. (Stakes 2006.) Nämä edellä mainitut sopimukset, säädökset ja asiakirjat muodostavat suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohjan. Arvoista tärkein on lapsen ihmisarvo, jota korostetaan Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 11) mukaan varhaiskasvatus määritellään kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi, joka tapahtuu pienten lasten eri toimintaympäristöissä. Varhaiskasvatus tähtää lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen sekä oppimisen edistämiseen; se koostuu kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudesta (Mts. 11). Suomessa päivähoito on osa perhe-, sosiaali-, koulutus- ja työvoimapolitiikkaa. Maailmanlaajuisesti arvioiden suomalainen päivähoito sekä päivähoitolaki ovat erittäin hyvätasoisia. Päivähoitolain ansiosta tänä päivänä jokaisella lapsella Suomessa on oikeus päivähoitoon eli heillä on subjektiivinen päivähoito-oikeus. Päivähoidon tehtävänä on toimia sosiaalipalveluna perheille sekä varhaispedagogiikan ja siihen sisältyvän esiopetuksen toteuttaminen (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 3-4.)

Suomessa varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Maassamme varhaiskasvatuspalvelut jaetaan yksityiseen päivähoitoon, kunnan järjestämään päivähoitoon, esiopetukseen (6-vuotiaat) ja vanhempien itse järjestämään hoitoon. Kuntien järjestämä päivähoito koostuu päiväkot-, perhepäivähoito- sekä ryhmäperhepäivähoitotoiminnasta. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002.)

4.1 Monikulttuurinen näkökulma varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa

Monikulttuuristuvan yhteiskuntamme myötä Suomessa kehitetty vanhoja lakeja ja asetuksia sekä säätää uusia näiden rinnalle. Varhaiskasvatuksen osalta laeissa, asetuksissa, asiakirjoissa ja linjauksissa otetaan nykyään huomioon myös monikulttuurisuus. Sosiaalialan ammattilaisten tulee kiinnittää yhä enemmän huomiota monikulttuurisuu-

teen asiakastyössä. Päivähoidon piirissä onkin nykyään paljon maahanmuuttajalapsia. Seuraavaksi tuodaan esille, kuinka eri lakiasetuksissa, linjauksissa ja asiakirjoissa on otettu monikulttuurinen näkökulma huomioon maahanmuuttajalasten varhaiskasvatusta ajatellen.

Lakiasetuksissa on ollut tarve ottaa huomioon monikulttuurinen näkökulma ja -asiakastyö. Omalta osaltaan päivähoidon tulee mahdollistaa lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioiden suotuisa kasvuympäristö. Päivähoidon tulee huomioida yleinen kulttuuriperinne, lapsen ikä sekä yksilölliset tarpeet ja edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Lapsen vanhempien tai holhoojien vakaumusta on kunnioitettava uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa. (L 19.1.1973/36.) Lasten päivähoitolakiin sisältyy myös suomen- tai ruotsinkielisten, saamelaisten, romanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa (A 16.3.1973/239).

Lastensuojelulain (1983) mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun. Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen etu ja oikeudet vaikuttamalla kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua. (L 5.8.1983/683.) Uudistetussa lastensuojelulaissa (2007) korostetaan edellä mainittujen seikkojen lisäksi perheille tarpeellisen avun tarjoamista riittävän varhain. Uudessa laissa nostetaan esille myös asiakkaan kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen. (L 13.4.2007/417.)

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun ilman syrjintää. Asiakkaan vakaumusta ja yksityisyyttä tulee kunnioittaa eikä hänen ihmisarvoaan saa loukata. Erityisesti on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa. Asiakkaalla on oikeus tulla ymmärretyksi, joten tulkki on hankittava tarvittaessa. Toimitettaessa sosiaalihuoltoa laaditaan palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma. Suunnitelma on laadittava asiakkaan, hänen edustajansa tai omaistensa kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. (L 22.9.2000/812.)

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002) korostetaan lasten päivähoitoa varhaiskasvatuspalveluna, jossa yhdistyvät niin lapsen oikeus varhaiskasvatukseen että vanhempien oikeus saada lapselleen hoitopaikka. Yhdenvertaisuus, ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilön vapauksien ja oikeuksien turvaaminen, uskonnonvapaus sekä kielelliset ja kulttuuriset oikeudet ovat keskeisiä oikeuksia varhaiskasvatuksen toteuttamisessa Perustuslain perusoikeussääntönsissä. Myös valtioneuvoston periaatepäätöksissä on tehty linjauksia, jotka tuovat velvoitteita varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Näitä ovat muun muassa Valtioneuvoston periaatepäätös hallinnon toimenpiteistä suvaitsevuuden lisäämiseksi ja rasismin ehkäisemiseksi (1997), Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi (1997), kestävästä kehityksestä koskeva periaatepäätös sekä Hallituksen kestävästä kehityksestä ohjelma. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002.)

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002) on erikseen luku Lapset varhaiskasvatuksessa, jossa painotetaan lasten oikeutta turvattuun elinympäristöön, hoitoon, huolenpitoon, kasvuun ja oppimiseen riippumatta asuinpaikasta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustasta tai etnisestä alkuperästä. Lapsen tulee saada tarvitsemaansa hoitoa, kasvatusta sekä opetusta ja mikäli lapsi tarvitsee erityiskasvatusta, se toteutetaan mahdollisimman pitkälle yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä. Varhaiskasvatuksessa tulee huolehtia etnisen sekä sukupuolten välisestä tasa-arvon toteutumisesta. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 39) on oma lukunsa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten varhaiskasvatukseen. Sen mukaan kulttuurivähemmistöjen lapsille tulee tarjota mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa oman kulttuuripiirinsä sekä suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Varhaiskasvatus tulee järjestää tavallisten varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä, jolloin tuetaan lasta sosiaalisissa kontakteissa hänen omassa lapsiryhmässään. Suomessa julkinen varhaiskasvatus pohjautuu yleisiin varhaiskasvatuksen tavoitteisiin ottaen huomioon lapsen kulttuurisen taustan sekä äidinkielen. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa lähtökohtana pidetään poikien ja tyttöjen sekä henkilöstön ja vanhempien välistä tasa-arvoisuutta. Hyvää kulttuurista ymmärrystä edellytetään varhaiskasvatuksen toteutuksessa ja varhaiskasvatuksessa pyritään edistämään lapsen kotoutumista. (Mts. 39.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2000, 19) mukaan esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus voidaan järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita, lasten taustat otetaan huomioon. Opetuksella tuetaan suomen kielen ja mahdollisuuksien mukaan myös lapsen oman äidinkielen kehittymistä sekä kahteen kulttuuriin kasvamista. Lapsen identiteetin rakentumisen näkökulmasta on tärkeää, että hänen omaan kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan myös esiopetuksen arkipäivässä. Ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyt kasvu ja kielenkäyttötaitojen vahvistuminen kuuluvat lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteisiin. Lapsen oman kulttuurin tukemisella pyritään siihen, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. (Mts. 19-20.)

Maahanmuuttajalapsen etuun on kiinnitetty huomiota Suomen lisäksi maailmanlaajuisella tasolla. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1992) 2. artikla korostaa, että lapsen hyvinvointi ei saa olla riippuvainen siitä, mistä päin maailmaa hän on kotoisin tai mil- tä hän näyttää. 14. artiklan mukaan lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen pitää kunnioittaa hänen ikätasonsa huomioon ottaen. 22. artiklassa kehoitetaan pitämään huolta pakolaislapsista. (Lapsen oikeuksien yleissopimus 1992.)

4.2 Lähtökohtia työskentelyyn maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa päivähoi- dossa

Opintojemme aikana olemme kohdanneet maahanmuuttaja-asiakkaita monissa yhteisissä. Viides harjoittelujaksomme tapahtui Varikon päiväkodissa Jyväskylässä. Tämä päiväkotijoukko sijaitsee alueella, jossa asuu runsaasti maahanmuuttajaperheitä. Näin ollen saimme mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa päivittäin sekä keskustella päiväkodin henkilökunnan kanssa monikulttuurisuudesta. Meillä molemmilla oli jo aikaisempaa kokemusta maahanmuuttajista edellisten harjoitteluiden sekä pienprojektien osalta, joiden aikana kiinnostuimme monikulttuurisesta työstä. Valitsimme Varikon päiväkodin harjoittelupaikaksemme sekä opinnäytetyömme yhteistyökumppaniksi, sillä opinnäytetyömme aihe oli jo selvä ja halusimme hyötyä harjoitteluajastamme opinnäytetyötä ajatellen. Päiväkodin henkilökunnalla oli hyödyllistä käytännön tietoa ja kokemusta työstä maahanmuuttajaperheiden kanssa.

Opinnäytetyöksemme teemme oppaan päivähoidosta maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tueksi. Opas käsittelee perustellen suomalaista päivähoitoa, päiväkodin toimintaa ja käytäntöjä. Tärkeimpiä huomioon otettavia asioita ja pohjatietoa keräsimme harjoittelumme aikana Varikon päiväkodin henkilökunnalta, maahanmuuttajaperheiltä arjen lomassa sekä kiertävältä erityislastentarhanopettajalta Taru Kivijärveltä, jolla on erityisosaamista eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten päivähoidosta. Lisäksi tutustuimme monipuolisesti maahanmuuttajiin liittyvään materiaaliin. Seuraavaksi käsitellään tarkemmin muutamia päivähoidon käsitteitä ja sisältöjä, jotka on otettava huomioon erityisesti maahanmuuttajaperheiden kanssa työskennellessä, mutta joita ei tule myöskään unohtaa suomalaisten perheiden kohdalla.

4.2.1 Lapsilähtöisyys

Lapsilähtöisyyden arvopohjaan sisältyy Lapsen oikeuksien yleissopimus (1992). Aaltonen ja muiden (1997, 117) mukaan lapsilähtöinen kasvatusajattelu korostaa lapsen yksilöllisyyden kunnioittamista ja yksilöiden välisen tasa-arvon ihannetta. Lisäksi kasvatuskäytännöt pyritään rakentamaan niin, että ne vastaisivat jokaisen lapsen yksilöllisiä tarpeita, ikää ja kehitystasoa. Tähän liittyy jokaiselle lapselle laadittava yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka sisältää yksilökohtaiset tavoitteet. Maahanmuuttajalapsilla varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyy myös kotoutumisen suunnitelma (Jyväskylän kaupunki 2007). Kasvatusprosessin tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien on tarkoitus lähteä lapsesta. Lapsilähtöisyys konstruktivistisessä oppimisen pedagogiikassa käsittelee lasta aktiivisena oppijana ja oman oppimisensa subjektina. Aikuisen tulisi antaa tilaa lapsen oman oppimisprosessin muotoutumiselle sekä toteutumiselle. (Hujala ym. 1998, 56-58; Hintikka 2004, 2.)

Maahanmuuttajalasten kohdalla lapsilähtöisyys on erityisesti huomioon otettava asia. Kivijärven (2007) mukaan maahanmuuttajavanhemmat saattavat ihmetellä päiväkodin vapaamuotoista toimintaa, joka on lapsilähtöistä. Tästä syystä on tärkeää selventää lapsilähtöisyys käsitettä maahanmuuttajavanhemmille. Päivähoidon henkilökunnan ei tulisi sokaistua maahanmuuttajalasten eri kieli- ja kulttuuritaustasta, vaan käsittää lapsi ensisijaisesti lapsena oli hän sitten suomalainen tai maahanmuuttaja. Maahanmuuttajalapsellakin on omat yksilölliset temperamenttipiirteensä sekä persoonallisuus, jotka voivat olla kulttuurista riippumattomia. (Kivijärvi 2007.)

4.2.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle yhteistyössä vanhempien kanssa laadittava suunnitelma, jonka toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on lapsen yksilöllisyyden ja vanhempien näkemysten huomioon ottaminen toiminnan järjestämisessä sekä lapsen varhaiskasvatuksessa. Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma mahdollistaa lapsen yksilöllisten ominaisuuksien huomioimisen sekä toiminnan suunnittelun lapsen tarpeiden mukaan. Suunnitelma kuvaa lapsen kokemuksia, tämän hetkisiä tarpeita ja tulevaisuuden näkymiä, lapsen mielenkiinnonkohteita, vahvuuksia ja lapsen yksilöllisen tuen tarpeita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32-33.)

Erityistä huomiota varhaiskasvatussuunnitelmassa kiinnitetään lapsen myönteisiin puoliin ja ongelmiin etsitään ratkaisua yhdessä vanhempien kanssa. Vanhemmat ovatkin tärkeässä roolissa päivittäisessä, toteuttamassa ja arvioimassa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa yhdessä henkilöstön kanssa. On myös mahdollista, että lapsi osallistuu itsekin varhaiskasvatussuunnitelman työstämiseen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulisi muodostaa toimiva kokonaisuus esiopetuksen suunnitelman kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32-33.) Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja voi yhdessä huoltajien (ja lapsen) kanssa laatia lapsen esiopetuksen suunnitelman, jossa kiinnitetään huomiota yksilön kehityksen kannalta oleellisiin seikkoihin, kuten lapsen kasvulle ja kehitykselle asetettaviin tavoitteisiin ja arvioon lapsen vahvuuksista sekä vaikeuksista (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 15).

Maahanmuuttajalapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liitetään hänen kotoutumisen suunnitelma. Se tehdään kaikille Suomeen vasta saapuneille maahanmuuttajalapsille, -nuorille sekä -perheille. Maahanmuuttajalapsille kotoutumisen suunnitelma tehdään päivähoidossa varhaiskasvatussuunnitelman yhteydessä. Suunnitelma tehdään maahanmuuttajalapsen kotoutumisen ja kulttuurin tukemiseksi mahdollisimman pian Suomeen saapumisen jälkeen ja se pyritään tekemään vähintään kolmeksi vuodeksi. Kotoutumisen suunnitelma tarkistetaan vuosittain, tarvittaessa useammin. (Vantaan kaupunki.)

4.2.3 Kasvatuskumppanuus

Suomen lapsia ja perheitä koskevissa laeissa on huomioitu henkilöstön ja vanhempien välisen yhteistyön merkitys. Laissa lasten päivähoidosta (19.1.1973/36) päivähoidon

oleellisena tavoitteena todetaan olevan kotien kasvatustehtävän tukeminen sekä lapsen persoonallisuuden tasapainoisen kehityksen edistäminen yhdessä kotien kanssa. Lastensuojelulaista (5.8.1983/683) ilmenee lastensuojelun tarkoituksena olevan huoltajien tukeminen lasten kasvatuksessa. Lisäksi laissa kehoitetaan tukemaan lapsen vanhempien ja muiden häntä hoitavien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksia lapselle suotuisten kasvuolojen vakiinnuttamiseksi (L 5.8.1983/683). Uudessa lastensuojelulaissa (2007) korostetaan samalla tavoin lapsen vanhempien tai muiden huoltajien tukemista heidän kasvatustehtävässään ja avun tarjoamista riittävän varhain (L 13.4.2007/417).

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002) korostetaan päivähoidon keskeisenä tehtävänä olevan lasten vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään, jolloin toteutuu myös varhaisen tukemisen näkökulma ja sitä kautta ehkäisevän toiminnan merkitys. Kyseisessä periaatepäätöksessä on erikseen luku Vanhemmat varhaiskasvatuksessa. Hyvän varhaiskasvatuksen olennainen osa muodostuu lasten, varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja vanhempien kasvatuksellisesta kumppanuudesta, yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta. Vanhempien tulisi olla tietoisia yhteiskunnan järjestämistä varhaiskasvatuspalveluista sekä niiden erilaisista kasvatuksellisista, opetuksellisista ja hoidollisista tehtävistä. Vanhempien tulisi saada osallistua lapsensa kodin ulkopuolella tapahtuvaan varhaiskasvatukseen sekä sen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Kasvatuskumppanuuden puitteissa olisi hyvä myös edistää vanhempien mahdollisuutta muodostaa omaehtoisia vertaisvuorovaikutuksen ja tuen ryhmiä. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31) painotetaan vanhempien osallisuutta lasten varhaiskasvatuksessa, jolloin puhutaan kasvatuskumppanuudesta. Se tarkoittaa vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan välistä yhteistyötä toimia yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemiseksi ja se vaatii molemmilta osapuolilta luottamusta, tasa-arvoisuutta sekä kunnioitusta. Kasvatuskumppanuuden lähtökohtana ovat lapsen tarpeet, jolloin lapsen etu ja oikeudet tulisi toteutua. (Mts. 31.) Vanhemmilla on ensisijainen vastuu ja oikeus lastensa kasvatuksesta sekä yksilöspesifiä tietoa lapsestaan eli henkilökohtainen tuntemus omasta lapsestaan. Sitä vastoin henkilökunnalla on ammatillista tietoa sekä osaamista lapsen kasvusta ja kehityksestä eli ikäspesifiä tietoa. (Hujala ym. 1998, 70-71.) Lisäksi henkilökunnalla on vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasa-arvoisen yhteistyön edellytysten luomisesta.

Käytännössä kasvatuskumppanuuteen sisältyvät kasvatuskeskustelut ja myös vanhempien keskinäistä yhteistyötä pyritään edistämään. Vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan välisellä yhteistyöllä on lisäksi suuri merkitys silloin, jos lapsella ilmenee jokin tuen tarve tai ongelmatilanne. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31-32.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 40-41) on huomioitu erikseen kasvatuskumppanuus maahanmuuttajalasten ja -perheiden kohdalla. Lapsen kulttuuriperinteen jatkumista ja lapsen mahdollisuutta ilmentää omaa kulttuuritaustaansa varhaiskasvatuksessa edistetään ja tuetaan yhteistyössä vanhempien ja eri kulttuuriyhteisöjen kanssa. Tällä tavoin tuetaan lapsen oman identiteetin vahvistumista. Suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja periaatteista on erityisen tärkeää keskustella maahanmuuttajataustaisten lasten vanhempien kanssa. (Mts. 40-41.) Suomalaiset uskonnolliset juhlat, esimerkiksi joulu ja pääsiäinen, tulisi huomioida maahanmuuttajalasten ja -perheiden kohdalla. Päiväkodin henkilökunnan olisi hyvä keskustella maahanmuuttajavanhempien kanssa, missä määrin lapset osallistuvat tai eivät osallistu näihin juhliin. Päiväkodin henkilökunta voi sopia yhteisesti, miten maahanmuuttajalapsat huomioidaan päiväkodin toiminnassa uskonnollisten juhlien suhteen. On myös tärkeää, että maahanmuuttajalasten omaa kulttuuria tuodaan päiväkotiin. Rädyn (2002, 166) mukaan päiväkodin henkilökunnan olisi lisäksi syytä tutustua maahanmuuttajaperheen kulttuuriin lähemmin ja heidän olisi hyvä keskustella yhdessä kulttuurieroista.

Lapsen oikeuksien yleissopimus (1992) tuo esille kasvatuskumppanuuden kansainvälisestä näkökulmasta. Sen mukaan valtioiden tulisi auttaa vanhempia ja muita lapselle tärkeitä aikuisia niin, että nämä voivat tukea lapsen kehitystä. Valtion täytyy lisäksi tukea vanhempia lasten kasvatuksessa. (Lapsen oikeuksien yleissopimus 1992.)

Hujalan ja muiden (1998, 58) näkemyksen mukaan ainoastaan yhteistyö lapsen vanhempien ja muiden hänen elämänpiiriinsä kuuluvien ihmisten kanssa on edellytys lapsen yksilöllisen ominaislaadun ja elämisen ympäristön ymmärtämiseksi. Yhteiskunnalliset muutokset ovat luoneet tarpeen vanhempien tukemiselle. Perheiden perinteiset tukijärjestelmät ovat heikentyneet sukujen pienenemisen sekä kyläyhteisöjen hajoamisen seurauksena ja yhteiskunnalliset tukijärjestelmät ovat joutuneet ottamaan yhä enemmän vastuuta vanhempien tukemisessa. Päivähoidolla onkin tärkeä tehtävä auttaa

perheitä sosiaalisten verkostojen ja suhteiden luomisessa. Täytyisi huomioida myös mahdollisuus, että perheet ja vanhemmat voivat tukea toinen toisiaan. (Mts. 129.)

Hujalan ja muiden (1998, 130) teoksessa Hujala-Huttunen ja Nivala (1996) kuvaavat vuorovaikutuksellista kumppanuutta vanhemmuuden ja ammattikasvattajien vastuun jakamiseksi. Yhteistyön ja vaikuttamisen suunnan täytyy tällöin olla tasa-arvoista ja molemminpuolista. Siren-Tiusanen (2001, 23) toteaa, että päivähoidon henkilökunnan tulisi suhtautua vakavasti vanhempien valintoihin ja reagoida niihin hienotunteisesti unohtamatta omaa vastuutaan sekä tukea perheitä niiden päätöksentekoa ja voimavaroja vahvistavalla tavalla. Yhteistyötä ja arjen vuorovaikutusta voivat kuitenkin vaikeuttaa esimerkiksi päiväkodin päiväjärjestys, suuret ryhmäkoot ja henkilökunnan työaikaratkaisut (Hujala ym. 1998, 132). Hujalan ja muiden (1998, 132) teoksessa Powell (1991) mainitsee arvojen ja normien tasolla yhteistyötä ehkäiseviksi asioiksi perheen yksityisyyttä suojaavan kulttuurisen normiston sekä yhteiskunnassa vallitsevan voimakkaan luottamuksen ammattilaisten auktoriteettiin; tämä voi johtaa siihen, että perheen sisäiset asiat ja päivähoidon asiat jäävät erillisiksi.

Maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla yhteistyö eri toimijoiden kesken on hyödyllistä. Uuteen kotimaahan saapuessaan maahanmuuttaja on yhteydessä moneen eri tahoon kuten tulkkipalveluihin, maahanmuuttajapalveluihin ja sosiaalipalveluihin. (Jyväskylän kaupunki 2007.) Päivähoitopalvelut ovat usein ensimmäinen palvelumuoto, jota tarjotaan maahanmuuttajaperheille Suomessa (Kivijärvi 2007). Päiväkodin henkilökunnan ja maahanmuuttajavanhempien välinen yhteistyö, kasvatuskumppanuus, on tärkeässä roolissa selviteltäessä päiväkodin käytänteisiin liittyviä asioita. Vuorovaikutusta helpottamaan maahanmuuttajaperheillä on oikeus käyttää tulkkia kommunikoinnin tukena esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Maahanmuuttajavanhempien ja päiväkodin henkilökunnan kanssa yhteistyötä tekevät myös erityislastentarhanopettajat, psykologi, puheterapeutit, lasten- ja perheneuvolan työntekijät sekä sosiaalityöntekijät. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on lapsen kehityksen tukeminen ja oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy. (Jyväskylän kaupunki 2007.)

4.2.4 Maahanmuuttajalasten oman kieli- ja kulttuuritaustan tukeminen

Lapsella on oikeus omaan äidinkieleensä ja varhaiskasvatus tukee lapsen äidinkielen oppimista sekä vieraskielisten lasten suomen tai ruotsin kielen oppimista. Lisäksi jokaisella lapsella on oikeus omaan kulttuuriinsa, joten kulttuurivähemmistöihin kuulu-

villa lapsilla tulee olla mahdollisuus kasvaa sekä oman kulttuuriipiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002.) Asetuksessa lasten päivähoidosta (16.3.1973/239) korostetaan erityisesti eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukemista. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1992) 30. artiklan mukaan vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaansa kuuluvilla lapsilla on oikeus noudattaa oman ryhmänsä elämäntapaa ja puhua sen kieltä.

Perheellä on ensisijainen vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisessä ja kehittämisessä. Lasta rohkaistaan käyttämään omaa äidinkieltään ja päivähoito tukee lasta oman kielen ja kulttuurin säilyttämisessä hyödyntäen lapsen äidinkielen kasvuympäristön tietoa. Vanhemmille on tärkeää kertoa lapsen oman äidinkielen kehittämisen merkityksestä ja keinoista, jolloin luodaan pohjaa toiminnalliselle kaksikielisuudelle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 39, 41.)

Maahanmuuttajalapsille on tärkeää oppia suomen kieli kotoutumisen kannalta, mutta myös ylläpitää omaa kieltä ja kulttuuria, jolloin tavoitteena on toimiva kaksikielisyys (Hytönen ym. 2002, 30). Alitolppa-Niitamo (1993, 37-38) toteaa uuden kulttuurin tapojen ja kielen omaksumisen olevan välttämätöntä maahanmuuttajalle, jotta hän pystyisi selviytymään arkipäiväisistä asioista. Maahanmuuttajan tulisi päättää, millaisen aseman ja painoarvon hän antaa omalle sekä uudelle kulttuurille elämässään ja kuinka paljon uudesta kulttuurista hän haluaa omaksua. Tilanteessa, jossa monet asiat ovat muuttuneet, on omien tapojen ja normien osittaisella säilyttämisellä tärkeä rooli maahanmuuttajan identiteetin kannalta. (Mts. 37.)

Hytösen ja muiden (2002, 32) mukaan Suomessa maahanmuutto- ja pakolaispoliittinen ohjelma sekä koulutuspolitiikka sisältävät viralliset tavoitteet, joiden mukaan vähemmistöön kuuluvan lapsen omaa kieltä ja identiteettiä tulee tukea sekä edistää kaksikielisuutta ja -kulttuurisuutta. Maahanmuuttajan voidaan todeta saavuttaneen kaksikulttuurisuuden, kun hän on onnistunut kotoutumaan ja tasapainoilemaan kahden eri kulttuurin välillä. Osittainen oman kulttuurin säilyttäminen antaa maahanmuuttajalle jatkuvuuden tunteen omasta elämästään ja uuden isäntämaan kulttuurin omaksuminen auttaa pärjäämään jokapäiväisessä elämässä. Kaksikulttuurisuus voi rikastuttaa elämää, kun maahanmuuttaja on saanut itse valita hänelle sopivimmat vaikutteet kummastakin kulttuurista. (Alitolppa-Niitamo 1993, 37-38.)

Äidinkieli on ihmisen tärkein kieli ja sillä on suuri merkitys ihmisen identiteetin kannalta. Äidinkieli on se tunteiden ja ajattelun kieli, jonka ihminen on oppinut ensimmäisenä ja johon hän samaistaa itsensä. Kieli liittyy hyvin oleellisesti kulttuuriin. Maahanmuuttajalapsen etninen identiteetti tarvitsee muotoutuakseen äidinkieltä. Sitä tarvitaan myös lapsen ja vanhemman keskinäisen viestinnän välineenä, joka mahdollistaa oman kulttuurin tapojen ja perinteiden säilyttämisen ja siirtämisen. (Hytönen ym. 2002, 31-32.) Hytösen ja muiden (2002, 32) julkaisussa Arnberg (1987) esittää, että vanhempien tulee olla selvillä omasta kielellisestä identiteetistään ja kulttuuritaustastaan, jotta heidän omat henkilökohtaiset ristiriitatilanteensa eivät vaikuta negatiivisesti heidän lastensa kaksikielisyyden ja -kulttuurisuuden kehitykseen. Toimivan kaksikielisyyden kannalta on edullista, jos maahanmuuttajalapsi aloittaa enemmistökielen oppimisen jo varhaisessa vaiheessa ja vaihe vaiheelta. Enemmistökielen oppiminen on tärkeää jatko-opintojen, työelämän sekä toverisuhteiden kannalta. (Mts. 32-33.)

Päivähoidossa tulee ottaa huomioon lapsen kieli- ja kulttuuritausta sekä lapsen oikeus puhua omaa äidinkieltään. Tämä tukee lapsen eheän identiteetin ja oppimisvalmiuksien turvaamista sekä mahdollistaa hänen ajattelunsa ja tunne-elämänsä tasapainoisen kehityksen. On tärkeää, että lapsen äidinkielen puhumista tuetaan päivähoidossa, vaikka äidinkieltä puhuttaisiin lapsen perheessä. Lapsen perusturvallisuus lisääntyy ja hänen kotoutumisensa uuteen vieraskieliseen ympäristöön helpottuu hänen saadessaan käyttää omaa äidinkieltään. Maahanmuuttajalasten on tärkeää saada tukea esimerkiksi kiertävien opettajien tai kieliavustajien taholta. (Hytönen ym. 2002, 31-32.) Rätty (2002, 165) huomauttaa, että lapsen oman kielen ja kulttuurin kehittymisen kannalta olisi hyödyllistä, jos päiväkodissa olisi keskitetysti saman kieliryhmän lapsia ja työntekijöitä.

Keskisuomalaisen artikkelissa (2006, 3) koulun kieliavustajana toimiva Karimi korostaa kieliavustajan tärkeyttä maahanmuuttajalapsille. Kieliavustaja ei pelkästään tulkkaa vaan lisäksi hän pitää yhteyttä lasten vanhempiin ja auttaa lapsia sopeutumaan uuteen ympäristöön. Lapsen on tärkeää antaa puhua tunteistaan omalla kielellään, koska tunteet usein purkautuvat turvallisessa ympäristössä. (Mts. 3.) Kieliavustajalla voi olla samankaltainen merkitys myös päiväkotikäisille lapsille. Kieliavustajan lisäksi päiväkodeissa vuorovaikutuksen apuna voidaan käyttää tulkkia. Tulkki on usein mukana esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa.

4.2.5 Suomi toisena kielenä (S2)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 39) mukaan osallistuminen varhaiskasvatukseen tarjoaa eri kieli- ja kulttuuritaustaisille lapsille tilaisuuden oppia suomea tai ruotsia toisena kielenä luonnollisissa tilanteissa päivähoiton arjessa. Lisäksi lapsen tulisi saada suunnitelmallista ohjausta uuden kielen omaksumiseen ja käyttöön. Varhaiskasvatussuunnitelma lapsesta tehdään yhdessä vanhempien kanssa ja silloin sovitaan lapsen kielen- ja kulttuurin tukemisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 39-40.) Lisäksi esiopetuksessa tehdään lapselle esiopetuksen suunnitelma, jota ennen lapsen kielelliset taidot, kielenkäyttäminen ja ymmärtäminen arvioidaan. Hytönen ja muut (2002, 34) viittaavat teoksessaan Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelmaan (2001). Siinä mainitaan esiopetuksen yhdeksi tavoitteeksi, että lapsi oppisi arkielämän perussanastoa ja osaisi käyttää kieltä sujuvasti eri tilanteissa. Kun lapsi edistyy, tulee tavoitteiksi suomen kielen aktiivinen käyttö ja ymmärtäminen sekä oikeiden kielirakenteiden harjoittelu. (Mts. 34.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2000, 19) todetaan, että maahanmuuttajalasten esiopetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mahdollisuuksien mukaan lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin kannalta on tärkeää, että hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita näkyy esiopetuksen arjessa. Esiopetuksessa suomi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi oppii mahdollisimman toimivan suomen kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Esiopetuksessa lapsi voi opiskella suomea ohjauksessa ja luonnollisissa viestintätilanteissa suomenkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Lisäksi esiopetuksen keskeiset sisältöalueet kotouttavat lasta omalta osaltaan suomalaiseen kulttuuriin. Lapsen oman etnisen ryhmän kulttuuriperinnön tukeminen ja arvostaminen ovat oman kulttuurin tukemisen tavoitteita. (Mts. 19-20.)

Kun suomi toisena kielenä -opetus alkaa, kartoitetaan lapsen suomen kielen taidot. Arviointia tehdään havainnoimalla esimerkiksi lapsen sanavarastoa, äännteitä, päätteitä ja sanajärjestystä. Lisäksi havainnoin kohteena on, kuinka lapsi hallitsee ajatuksensa, tunteensa ja tahtonsa uudella kielellä sekä miten automaattisesti lapsi siirtyy kielestä toiseen. Lapsia opetetaan taitojen ja tarpeiden mukaan yksilökohtaisesti ja pienryhmissä. Heille myös laaditaan henkilökohtaiset tavoitteet, joiden toteutumista arvioidaan yhdessä vanhempien kanssa palautekeskusteluissa. Lapsen oman päiväkotiryhmän aikuisten kesken on tärkeää arvioida lapsen kielellistä kehitystä, sillä tavoitteelli-

nen, systemaattinen ja tehostettu suomen kielen opetus valaisee lapsen sisäistä maailmaa. (Hytönen ym. 2002, 34.)

5 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyömme valmistumisprosessia. Kuvailemme työmme tehtäviä, lähestymistapaa, tiedonkeruutapaa, aineiston käsittelytapaa sekä kohdejoukkoa. Opinnäytetyömme ei ole varsinainen tutkimus ja siksi esittämämme työn vaiheet poikkeavat ”perinteisestä” tutkimusluontoisesta opinnäytetyöstä. Työmme on luonteeltaan toiminnallinen, joten työssämme ei ole erityisiä tutkimustuloksia.

5.1 Toiminnallisen opinnäytetyön kuvausta

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö eli se tavoittelee ammatillisessa kentässä muun muassa käytännön toiminnan ohjeistamista sekä opastamista ja sen lopullisena tuotoksena on aina jokin konkreettinen tuote. Yleensä toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opastus, kuten perehdyttämisoas. Kohderyhmän mukaan, toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapana voi olla kirja, kansio, vihko, opas, cd-rom, portfolio, kotisivut tai jokin tapahtuma. (Vilka & Airaksinen 2003, 9, 51.) Opinnäytetyömme on siis opastava sekä ohjeistava ja sen toteutustapana on opas. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin (Mts. 9).

Toiminnallisissa opinnäytetyöissä pyritään yleensä luomaan viestinnällisin ja visuaalisin keinoin kokonaisilme, josta voi tunnistaa tavoitellut päämäärät. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden mahdolliset tekstisisällöt on suunniteltava kohderyhmää palveleviksi ja mukautettava ilmaisu tekstin sisältöä, tavoitetta, vastaanottajaa, viestintätilannetta ja tekstilajia palveleviksi. (Vilka & Airaksinen 2003, 51.) Juuri näitä asioita jouduimme pohtimaan työstäessämme opastamme. Lähtökohtanamme oli kohderyhmän, eli maahanmuuttajaperheiden, tarpeet, jotka vaikuttivat suurelta osin oppaan kieliasuun ja tekstisisältöön.

5.2 Opinnäytetyön ja oppaan kuvausta

Monikulttuurisuus ja maahanmuuttajatyö esiintyivät opinnoissamme jo ensimmäisestä opiskeluvuodesta lähtien. Harjoittelujemme kautta pääsimme kumpikin tutustumaan maahanmuuttaja-asiakkaisiin ja tätä kautta kiinnostuimme maahanmuuttajatyöstä yhä enemmän. Keväällä 2006 koulussamme kävi luennoimassa kaksi työntekijää Varikon

päiväkodista. Luennon aiheena oli maahanmuuttajaperheet päivähoidon asiakkaina. Luennoitsijat toivat esille työn erityispiirteet, jotka täytyy ottaa huomioon työskennellessä maahanmuuttajaperheiden kanssa. Lisäksi he kertoivat arjen haasteista ja kehittämistarpeista, jotka nousevat esille monikulttuurisessa päivähoitossa. Tästä saimme ajatuksen opinnäytetyöhön sekä oppaaseen, joka kokoaisi yhteen kaikki tärkeät ja oleellimmat käytänteet päiväkotiarjessa. Varikon päiväkodin työntekijöiden luennon jälkeen keskustelimme opettajien sekä edellä mainittujen luennoitsijoiden kanssa opinnäytetyömme ideasta ja siitä, olisiko sellaiselle työlle tarvetta työelämässä. Ideamme sai myönteisen vastaanoton, joten ryhdyimme viemään opinnäytetyömme ideaa eteenpäin ja saimme työelämän yhteistyökumppaniksemme Varikon päiväkodin.

Tavoitteenamme oli käsitellä opinnäytetyömme oppaassa erityisesti niitä asioita, jotka tuottivat päiväkodissa haasteellisia tilanteita maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa. Näitä asioita olivat esimerkiksi vaatetus, hoitoajoissa pysyminen ja ohjattu toiminta lasten kanssa. Tällaiset seikat korostuivat muun muassa erityislastentarhanopettaja Taru Kivijärven (2007) ja Varikon päiväkodin henkilökunnan kanssa käydyissä keskusteluissa. Lisäksi olemme itse päässeet havainnoimaan arjen tilanteita maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa opintoihimme liittyvissä harjoitteluissa.

Varsinainen opinnäytetyömme työstämisprosessi käynnistyi kevään 2007 aikana. Kävimme keskustelemassa Kivijärven kanssa, jolla on erityisosaamista maahanmuuttajatyöstä päivähoitossa. Hän antoi meille vinkkejä opinnäytetyötämme varten ja näitä vinkkejä hyödynsimme opinnäytetyössämme. Samana keväänä meillä oli opintoihimme kuuluva vapaavalintainen harjoittelu, jonka päätimme suorittaa Varikon päiväkodissa. Ennen harjoittelua meille oli jo selkiytynyt opinnäytetyöksi tekemämme oppaan sisältö, jonka oli tarkoitus koostua päiväkodin päiväjärjestyksestä sekä siihen kuuluvista perushoitotilanteista. Tarkoituksenamme oli hahmotella ja selkiyttää opinnäytetyömme sisältöä, tarvetta ja ideaa sekä saada omakohtaista kokemusta työstä maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa. Harjoittelumme aikana keskustelimme Varikon päiväkodin henkilökunnan kanssa ja otimme heidän ehdotuksiaan vastaan oppaan suhteen. He olivatkin keränneet joitakin asioita, joita toivoivat maahanmuuttajaperheille selkiytettävän liittyen päiväkodin käytäntöihin. Heidän sekä Taru Kivijärven näkökulma tulee esille opinnäytetyömme luvussa kuusi, joka on työmme niin sanottu tulososio.

Opinnäytetyömme päätavoitteena haluamme selvittää maahanmuuttajaperheille päivähoiton merkitystä, roolia ja arjen toimintoja osana lapsen päiväroutia. Oppaamme tarkoituksena on toimia pääsääntöisesti maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tukena päivähoiton toimintaympäristössä. Tarkoituksenamme on selkiyttää maahanmuuttajaperheille suomalaisen päivähoiton merkitystä lapsen arjessa sekä päivähoiton päiväjärjestystä, perushoitoa ja toimintaa. Omalta osaltamme tuemme maahanmuuttajaperheiden kotoutumista uuteen kotimaahan lapsen päivähoitoarjen kautta.

Tahdoimme toteuttaa harjoittelujaksomme aikana pienimuotoisen keskustelun maahanmuuttajavanhempien kanssa liittyen maahanmuuttajaperheen lapsen päivähoiton aloitukseen, lapsen viihtymiseen päiväkodissa, mahdollisiin haastaviin ja myönteisesti koettuihin tilanteisiin päiväkodissa sekä yhteistyöhön päiväkodin henkilökunnan kanssa (liite 1). Halusimme oppaaseemme arkikokemukseen pohjautuvan näkökulman itse maahanmuuttajaperheiltä. Keskustelimme maahanmuuttajavanhempien kanssa arjen lomassa ja hyödynsimme keskusteluista esiin nousseita seikkoja opinnäytetyösämme ja oppaassa. Koska opinnäytetyömme on luonteeltaan toiminnallinen, emme käyttäneet varsinaisia tutkimuksellisia menetelmiä, esimerkiksi tehneet selvitystä (haastattelututkimus), sillä silloin työstämme olisi tullut liian laaja opinnäytetyöksi (Vilka & Airaksinen 2003, 56). Emme siis erityisemmin analysoineet maahanmuuttajavanhempien kanssa käytyjä keskusteluja.

Toteutimme keskustelut itsenäisesti ilman tulkkia yhtä keskustelua lukuun ottamatta. Luotimme omiin vuorovaikutustaitoihimme ja esitimme keskustelurunkomme lisäksi useita tarkentavia lisäkysymyksiä. Kiinnitimme keskusteluissa huomiota oman puheemme selkeyteen, mutta tahdoimme silti kohdata vanhemmat arvostavasti ja aidosti omana itsenämme. Keskustelut olivat pääsääntöisesti antoisia, vaikka kieli- ja kulttuurimuuri olivat läsnä. Se, kuinka paljon keskusteluista sai irti, oli suoraan verrannollinen siihen, kuinka kauan perhe oli asunut Suomessa. Osa vanhemmista kieltäytyi keskustelusta johtuen perheiden henkilökohtaisista syistä. Saimme keskusteltua yhteensä yhdeksän vanhemman kanssa. Maahanmuuttajavanhempien ajatuksia puramme luvussa kuusi.

Ennen kuin aloimme työstää opasta, selvitimme, onko kyseisellä oppaalla tarvetta. Tutustuimme kirjallisuuteen ja internet-lähteisiin sekä kartoitimme millaisia oppai-

ta maahanmuuttajille on jo aikaisemmin tehty. Eniten samankaltainen oman oppaamme kanssa oli Työministeriön ”Lapseni päivähoidossa” -opas, joka on ilmeisesti hie- man vanhentunut, sillä emme löytäneet sitä mistään. Kotipuu (Väestöliitto) on lisäksi tuottanut Lastenkasvatusvihkoset maahanmuuttajavanhemmille. Vihkoset on tarkoitettu tukemaan ja ohjaamaan maahanmuuttajataustaisia vanhempia lasten kasvatuksessa. Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa oli monenlaista materiaalia maahanmuuttajil- le, mutta oman oppaamme kaltaista tai sen sisältöä tukevaa julkaisua heillä ei ollut. Kartoituksemme valossa tulimme siihen lopputulokseen, että kaavailemallemme op- paalle voisi hyvinkin olla tarvetta. Aloimme siis työstää opasta tukeutuen kirjallisuus- lähteisiin ja Varikon päiväkodin henkilökunnan sekä Taru Kivijärven asiantuntemuk- seen.

Opinnäytetyömme nimi muokkautui vähitellen prosessin aikana. Aluksi työstimme nimen oppaalle, joka kulki niin sanottuna työnimenä. Oppaan nimenä oli Opas päivä- hoidosta maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tueksi. Oppaan nimen pohjalta ke- hittelimme opinnäytetyölle yleisluontoisemman nimen, Maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tukeminen päivähoidossa. Jälkeenpäin muutimme oppaan nimen käy- tännönläheisempään suuntaan kohderyhmää ajatellen. Lisäksi lyhyempi ja helpommin ymmärrettävä nimi voi herättää enemmän kiinnostusta opasta kohtaan. Oppaan lopul- liseksi nimeksi muodostui Opas päivähoidosta maahanmuuttajaperheiden tueksi. Tällä nimellä opas menee siis maahanmuuttajaperheiden käyttöön, vaikka alkuperäinen op- paan nimi säilyy opinnäytetyömme nimessä.

Oppaan pohjalta laadimme opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen. Opinnäyte- työmme on siis teoriatausta oppaalle. Kirjoitimme oppaan, kun olimme hahmotelleet päälinjat varsinaiselle opinnäytetyölle. Opinnäytetyöprosessissamme työstimme sekä opinnäytetyötä että opasta osittain samanaikaisesti, sillä ne täydentävät toisiaan. Sen lisäksi opas ja opinnäytetyö toimivat toistensa tukena koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyömme osaltaan perustelee oppaan sisältövalintoja ja tarkoitusta. Kun olimme saaneet valmiiksi ensimmäisen version oppaasta, pyysimme siitä palautetta opinnäytetyötämme ohjaavalta opettajalta Timo Hintikalta, Varikon päiväkodin henki- lökunnalta sekä Taru Kivijärveltä. Näiltä henkilöiltä saimme hyödyllistä ammatillista näkökulmaa oppaaseen ja palautteen avulla muokkasimme opasta sisällöltään tarkoi- tustaan palvelevampaan suuntaan.

5.3 Oppaan käyttötarkoituksen ja sisällön kuvausta

Oppaamme otetaan ensimmäisenä käyttöön Varikon päiväkodissa. Oppaan tarkoituksena on toimia työ- ja vuorovaikutusvälineenä päiväkodin henkilökunnalle. Maahanmuuttajavanhemmat ja päiväkodin henkilökunta voivat käyttää opasta keskustelun tukena arjessa sekä lapsen aloittaessa päiväkodissa. Opas on tarkoitettu jakaa jokaiselle uudelle maahanmuuttajaperheelle, joka tulee asiakkaaksi päiväkotiin.

Ajatuksenamme on, että oppaamme palvelee myöhemmin mahdollisimman monia päiväkoteja, joissa on maahanmuuttajaperheitä asiakkaina. Varikon päiväkodissa oppaamme on niin sanottu kokeiluversio. Opas on tarkoitettu julkaista myös cd-rom -versiona opinnäytetyömme yhteydessä, joten sitä on mahdollisuus muokata ja päivittää tulevaisuudessa tarpeen mukaan. Olemme pyrkineet tekemään oppaasta yleisluontoisen, jotta muokkaamismahdollisuudet säilyisivät. Näin ollen jokainen päiväkoti voi muokata oppaan omia tarpeitaan vastaavaksi. Muokkauksesta huolimatta pidätämme kuitenkin tekijänoikeudet eli toivomme päiväkotien huomioivan alkuperäiset tekijät.

Opas rakentuu pääasiassa päiväkodin päiväjärjestyksen ja perushoitotilanteiden ympärille. Lisäksi käsittelemme päivähoidon Suomessa, lapsen päivähoidon aloitusta päiväkodissa sekä muita tärkeitä päivähoidon liittyviä asioita kuten kasvatuskumppanuutta. Tahdoimme nostaa oppaassa esille maahanmuuttajaperheiden lasten päiväkotiarjen kannalta keskeisimmät ja käytännönläheisimmät aiheet ja asiat. Varsinkin opinnäytetyömme luvut neljä ja kuusi toimivat teoriapohjana oppaan luvuille.

Pyrimme pitämään oppaan kieliasultaan selkeänä ja helppolukuisena maahanmuuttajaperheitä ja mahdollista myöhempää käännoistyötä ajatellen. Karsimme tarpeettomat sanat ja vaikeat ilmaisut, jotta opas palvelisi kohderyhmän tarpeita päiväkodin arjessa. Kirjoitimme oppaan siis suomeksi, mutta sitä on mahdollista kääntää eri kielille tarpeen mukaan. Vilkan ja Airaksisen (2003, 52) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä tulisi pohtia tuotteen kokoa, typografiaa ja tekstikokoa, sillä nämä vaikuttavat painotuotteen luettavuuteen. Tavoitteenamme oli kiinnittää huomiota siihen, minkälaisia mielikuvia oppaasta tulee kohderyhmälle mieleen (Mts. 52). Ulkoasultaan halusimme tehdä oppaasta kiinnostusta herättävän ja tiiviin kokonaisuuden. Tahdoimme kuvittaa opastamme lasten piirtämällä kuvilla, jotta oppaasta tulisi helposti lähestyttävä ja ulkoasultaan iloinen. Tätä tarkoitusta varten halusimme hyödyntää Varikon päiväkodin lasten piirustuksia. Varikon päiväkodin henkilökunta selvitti lasten vanhem-

milta luvan piirustusten hyödyntämiseen ja lähetti meille lasten piirtämiä kuvia. Valitsimme näistä piirustuksista käyttökelpoisimmat kuvat oppaaseen. Mielestämme oppaan ulkoasusta tuli tavoitteidemme mukainen ja selkeä kokonaisuus kohderyhmää ajatellen.

6 LAPSEN ARKI PÄIVÄKODISSA

Tämä luku pohjustaa oppaan teoriaa, joka käsittelee päiväkodin päiväjärjestystä ja toimintaa sekä lasten perushoitoa. Näiden asioiden kokonaisuus muodostaa suuren osan lapsen arjesta päiväkodissa. Perushoitotapahtumat, kuten ulkoilu (pukeminen ja riisuminen), hygieeniset toimenpiteet, ruokailu ja päivälepo, ovat päivän tärkeimpiä tilanteita. Ne sisältävät tunnetankkausta, tyydyttävät lasten aikuisen tarvetta sekä antavat mahdollisuuden kohdata lapset yksilöllisesti. (Helenius ym. 2001, 69.) Lapsen iästä riippumatta nämä perushoitotilanteet ovat erittäin tärkeitä päiväkodin arjessa.

Lähteinä tässä luvussa käytetään pääasiassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, Valtioneuvoston periaatepäätöstä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista ja lasten päivähoitoa käsittelevää kirjallisuutta. Lisäksi nostetaan esille tiettyjä asioita, jotka korostuivat maahanmuuttajaperheiden vanhempien sekä Varikon päiväkodin henkilökunnan kanssa käydyissä keskusteluissa.

6.1 Lapsi tulee päiväkotiin

Kun lapsi aloittaa päivähoiton, merkitsee se arkisen elämän muutosta. Lapsi on tässä muutoksessa riippuvainen vanhemmistaan ja päivähoiton aikuisista. Muutokset koskettavat lapsen subjektiasemaa, ihmissuhteita, päivänkulkua ja toimintakulttuureita sekä fyysistä ympäristöä. Päivähoito on hyvin yksilöllinen kokemus sekä lapselle että vanhemmille. Lapselle päivähoiton aloittaminen merkitsee arkisen elämänpiirin huomattavaa laajentumista ja monimutkaistumista. (Helenius ym. 2001, 35, 37, 41.)

Maahanmuuttajalapsen aloitettaessa päivähoiton uudessa lapsiryhmässä, on erittäin tärkeää huomioida lapsen kieli- ja kulttuuritausta; on mahdollista, että lapsi ei osaa sanaakaan suomea. Korkalaisen, Käyhkön ja Salmisen (1993-1994, 40) mukaan on hyvää, että lapsiryhmä ja sen aikuiset tutustuvat yhdessä lapsiryhmään saapuvan lapsen kulttuuriin esimerkiksi lukemalla kyseisen maan satuja. Satujen kautta eri kulttuureista tulevat lapset voivat ymmärtää toisiaan, koska saduissa on maailmanlaajuisesti esimerkiksi samoja arvoja. Koska ulkomaalaisen lapsen identiteetin vahvistaminen on

tärkeää, tulisi häntä koskevista asioista, kuten ihonväristä, keskustella avoimesti. Heti alussa olisi myös syytä käsitellä nimittelyyn liittyvät asiat koko lapsiryhmän kesken. Koko lapsiryhmä voi yhdessä opettaa uudelle lapselle suomen kieltä ja kulttuuria sekä vastaavasti uusi lapsi voi opettaa ryhmälle omaa kieltään. Lasten vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan asenteista riippuu, kuinka lapsiryhmä ottaa uuden lapsen vastaan. Tämän vuoksi aikuisten tulisi kiinnittää huomiota siihen, kuinka he puhuvat uudesta lapsesta ja hänen perheestään. (Mts. 40-41.)

Ennen lapsen päivähoidon alkua päiväkodin henkilökunnan tulisi selvittää mistä maasta lapsen perhe tulee, mikä on heidän kielensä ja millä statuksella he ovat Suomessa sekä mitkä ovat heidän kasvatusarvonsa ja menetelmänsä. Tärkeintä on tiedottaa vanhempien äidinkieli, mikäli vanhemmat tarvitsevat tulkkia. Lapselle tehdään kotoutumisen suunnitelma mahdollisimman pian hänen aloitettua päivähoidon ja tämä suunnitelma liitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (Vantaan kaupunki). Ensimmäisessä tapaamisessa olisi syytä selvittää uskontoon, riisuutumiseen ja ruokavaliioon liittyvät asiat. Lisäksi tulisi selvittää perusasioita päivähoidosta, kuten lapsen päiväntulku ja sopia lapsen päivittäinen hoitoaika. Päivähoitotiedotteet voidaan antaa perheen omalla äidinkielellä. On myös mahdollista, että toinen tai molemmat vanhemmista voivat tulla seuraamaan lapsen päivähoidon alkua muutamaksi päiväksi. Alkuvaiheessa on tärkeää antaa pelkästään myönteistä palautetta lapsesta, sillä vanhemmat sietävät negatiivista palautetta vasta kokiessaan päiväkodin turvalliseksi paikaksi. (Korkalainen ym. 1993-1994, 41-42.)

Varikon päiväkodin henkilökunnan mukaan maahanmuuttajavanhempien olisi hyvä tietää, että kaikilla lapsilla on alkuvaikeuksia hoitoon jäämisessä ja vaikka lapsi itkisi, tilanne helpottuu ajan myötä. Vanhempien olisi hyvä kertoa lapselle, missä he itse ovat ja milloin he tulevat häntä hakemaan, esimerkiksi iltapäivällä. Keskustelimme maahanmuuttajavanhempien kanssa heidän lastensa päivähoidon aloituksesta. Suurin osa kuvasi päivähoidon aloituksen sujuneen hyvin, mutta osa kertoi lapsella olleen alkuvaikeuksia lapsen jouduttua eroon vanhemmistaan. Eräs vanhempi oli huomannut lapsensa arjen rytmin vaihtuneen, kun lapsi aloitti päiväkodissa. Myös sopeutuminen uuteen ympäristöön vei oman aikansa. Joillakin vanhemmilla oli myös ollut huoli siitä, saako heidän lapsensa ystäviä ja kiusataanko heitä. Suurin osa lapsista oli kuitenkin päässyt alkuvaikeuksien yli.

6.2 Lapsen päivärytmi ja päiväkodin päiväjärjestys

Terveellinen, rauhallinen, kehitystä ja oppimista tukeva kasvuympäristö turvaa lapsen suotuisan kehityksen. Päivähoidossa toiminnan suunnittelulla ja toteuttamisella sekä lapsiryhmän rakenteellisilla tekijöillä pyritään vaikuttamaan kasvuympäristön sopivuuteen ja toimivuuteen. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002.)

Päivärytmi on lapsiryhmien keskeisin kasvatustekijä. Kun päivärytmiä noudatetaan johdonmukaisesti, se vaikuttaa lasten psykofyysiseen tilaan ja kokonaiskehitykseen myönteisesti. Lasten tarpeet ja iän huomioonottavan päivärytmin saavuttaminen edellyttää toimivaa tiimiyhteistyötä päiväkodin henkilökunnalta. (Helenius ym. 2001, 83.) Aaltonen ja muut (2005, 185) tuovat esille, että eri vuoroissa hoidossa olevien ja erikäisten lasten ruokailujen, ulkoilujen ja lepotuokioiden rytmittäminen lapsen tarpeesta ja henkilökohtaista rytmiä kunnioittaen on usein työlästä päiväkodin henkilökunnalle. Ympäristön tapahtumien toistuvuus, samana pysyvyys ja säännönmukaisuus ovat kuitenkin tärkeitä asioita, jotta lapset saavat elämänsä turvallisuuden ja hallinnan tunnetta (Helenius ym. 2001, 22).

Työharjoittelujaksojemme kokemuksen pohjalta voimme todeta selkeän ja jäsennellyn päiväjärjestyksen olevan erittäin tärkeä maahanmuuttajalapsille. Se auttaa heitä ennakkoimaan päiväntulkua, vaikkeivät he vielä ymmärtäisikään suomen kieltä. Erityisesti maahanmuuttajalapsia, mutta myös suomalaislapsia, ajatellen päiväjärjestys olisi hyvä esittää lisäksi kuvallisessa muodossa, esimerkiksi PCS-kuvilla. Kuvien kautta lapsi voi itse tarkistaa päivän mittaan päiväntulkua.

Lasten yksilölliset päivärytmit tulisi ottaa huomioon päiväkodin toiminnan ja päiväjärjestyksen suunnittelussa sekä toteutuksessa. Päiväjärjestyksen ja toimintojen oikea rytmittäminen on erittäin tärkeä asia. Lasten vaihtelevien uni- ja valverytmien vuoksi päiväkodin henkilökunnalla sekä lasten vanhemmilla täytyy olla kyky toimia yhdessä sekä organisoida arkielämää (Siren-Tiusanen 1996, 41). Toimiva päiväjärjestys, toiminnan eri muotojen täysipainoinen käyttöönotto ja sisältöalueiden monipuolisuus luovat pohjan lasten ja aikuisten väliselle vuorovaikutukselle. Tärkeitä asioita tässä ovat aikuisten ja lasten välinen luottamus sekä hyväksytyksi tuleminen omana itsenään. Lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa olisi hyvä käyttää hyödyksi lasten ja aikuisten välistä yhteistyötä. (Aaltonen ym. 2005, 185.)

Heleniuksen ja muiden teoksessa (2001, 22) todetaan, että päivärytmin tulisi olla sitä selkeämpi, mitä pienempi lapsi on kyseessä. Alle kolmivuotiaiden lasten elämän tulisi muodostua mahdollisimman kiinteäksi, ehyeksi ja tasapainoiseksi kokonaisuudeksi. Iän kannalta sopivat perusrytmit, erityisesti nukkumisen, ruokailun ja ulkoilun rytmit, ovat tärkeimpiä perusasioita sekä lasten päivittäisen hyvinvoinnin että siihen yhteydessä olevan kasvun ja oppimisen kannalta. (Mts. 22, 25.)

Maahanmuuttajaperheille tulisi kertoa, miksi tietyt asiat tehdään tietyn ikäisten lasten kanssa eli tuodaan tästä näkökulmasta esille päiväkodin päiväjärjestys (Kivijärvi 2007). Myös Varikon päiväkodin henkilökunta piti tärkeänä, että käsittelemme op- paassamme päiväkodin päiväjärjestystä ja toiminnan sisältöä sekä ruoka-aikoja. Käytämme keskusteluja maahanmuuttajaperheiden vanhempien kanssa, toivat he myös esille kiinnostuksensa päiväjärjestystä ja sen muutoksia kohtaan. He esimerkiksi toivoivat saavansa tietoa päiväkodissa järjestettävistä retkistä ja tapahtumista. Huomasimme myös itse, kuinka tärkeää on, että vanhemmat tiedostavat päiväankulun päiväjärjestyksen kautta. Esimerkiksi vanhemmat saattoivat tuoda lapsen päiväkotiin aamupalalle siihen aikaan, kun kaikki muut lapset olivat jo lopettaneet syömisen tai hakivat lapsen pois päiväkodista kesken päivälevon. Tällaiset tilanteet saattavat hankaloittaa päiväkodin päiväjärjestyksen sujuvuutta.

6.3 Päiväkotiin tulo ja kotiinlähtö

Päiväntuloon vaikuttavat muun muassa vanhempien työajat, lapsen päivittäinen hoitoajan pituus ja henkilökunnan työaikajärjestelyt (Aaltonen ym. 2005, 185). Tällaisten asioiden valossa on tärkeää sopia heti aluksi lapsen tarkat päiväkotin tulo- ja lähtöajat. Varikon päiväkodin henkilökunta toivoikin, että maahanmuuttajavanhemmille kerrottaisiin sovittujen hoitoaikojen noudattamisesta. Kivijärven (2007) mukaan henkilökunnan on hyvä huomioida tulo- ja lähtötilanteet maahanmuuttajaperheiden kohdalla. Erityisesti tuloajalla on merkitystä, koska päiväkodin toiminta alkaa heti aamusta ja olisi hyvä, että lapsi on toiminnoissa mukana. Vanhempien kanssa tulisi sopia lapsen hoitoajat ja se, kuka hakee lapsen päiväkodista. (Kivijärvi 2007.)

Helenius ja muut (2001, 66-67) korostavat, että jokainen lapsi tulisi ottaa aamuisin lämpimästi vastaan päiväkodissa. Näissä tilanteissa olisi myös välttämätöntä varata aikaa keskusteluun vanhempien kanssa. Maahanmuuttajavanhempien kanssa käydyissä keskusteluissa kävi ilmi, että osa toivoi päiväkodin henkilökunnan ottavan lapsensa yksilöllisemmin vastaan ja varaavan enemmän aikaa aamukselle kuulumistenvaihdolle.

6.4 Ruokailu

Lapsen ruokavalion tulisi olla täysipainoinen ruokaympyrän mukaan ja säännölliset ateriat sekä välipalat ovat tärkeitä. (Haglund, Hakala-Lahtinen, Huupponen & Ventola 2001, 117). Lasten ravintoaineiden, varsinkin energian, tarve vaihtelee yksilöllisesti. Lapsi syö vain tarvitsemansa määrän ruokaa, sillä terveellä lapsella ruokahalu säätelee ravinnon määrää. Ruokatottumukset muodostuvat leikki-iässä ja monipuolinen ruokavalio on helpoin omaksua lapsuudessa. (Kylliäinen & Lintunen 1998, 121, 123).

Päiväkodissa lapset alkavat opetella ruokailuvälineiden käyttöä noin 2-3 vuoden ikäisinä. Ruokailutilanteissa aikuinen tukee, antaa mallia sekä neuvoo lasta rauhallisesti. Heleniuksen ja muiden (2001, 71) mukaan pienten lasten ruoka tulisi annostella valmiiksi sekä tarjoilla hienojakoisena. Viisivuotias lapsi harjoittaa omatoimisuutta, hienomotoriikkaa ja keskittymiskykyä esimerkiksi kuorimalla perunoita ja harjoittelemalla siistimpiä ruokailutapoja. Lapsen tulisi itse innostua syömisestä ilman, että häntä pakotetaan syömään tai hänelle tuputetaan ruokaa. Leipää tai jälkiruokaa ei tulisi ruuan yhteydessä koskaan käyttää palkkiona tai rangaistuksena. Lapsen on hyvä oppia itse säännöstelemään omat ruoka-annoksensa aikuisen ollessa tukena alkuvaiheessa. (Aaltonen ym. 2005, 191-192.)

Aaltosen ja muiden (2005, 192) mukaan ruokailu päiväkodissa sujuu parhaiten, kun lapset jaetaan pöytäryhmiin ja kussakin pöydässä aikuinen näyttää esimerkkiä hyvistä ruokailutavoista. Ruokailutoimien järjestelyssä aikuisten rauhallisuus on tärkeintä, sillä se rauhoittaa levotonta ilmapiiriä (Helenius ym. 2001, 71). Ruokailu on päiväkodissa myös vuorovaikutuksellinen tapahtuma, jossa lapset opettelevat esimerkiksi kohteliaita käytöstapoja, toisten huomioon ottamista ja ruokarauhan antamista muille ruokailijoille. Ruokailutilanteissa lasten kanssa voidaan käydä rauhallisia keskusteluja (Aaltonen ym. 2005, 192). Jos lapsiryhmässä on maahanmuuttajalapsia, voidaan yhteisesti keskustella esimerkiksi ruokalajien alkuperästä tai sen historiasta sekä tutustua eri ruoka-aineisiin. Lapselle tulisi tarjota vaihtelevasti monenlaisia ruoka-aineita, koska lapsen aistit ovat tarkempia kuin aikuisen (Kylliäinen ym. 1998, 123). Yleensä päiväkodeissa on käytäntönä, että lapset ainakin maistelevat kaikkia ruokia, vaikkeivät niistä heti pitäisikään. Lasta tulisi tutustuttaa uuteen ruokaan tarjoamalla pieniä annoksia useita kertoja saman viikon aikana ja usein 10-15 maistamiskertaa tuottaa tuloksen (Haglund ym. 2001, 118). Päiväkodissa tulee kiinnittää erityistä huomiota las-

ten mahdollisiin ruoka-aineallergioihin. Alle 4-vuotiailla lapsilla ruoka-aineallergia on yleisin allergia. (Aaltonen ym. 2005, 241.)

Aaltonen ja muut (2005, 192) toteavat vanhempien olevan päivähoitossa kaikkein tyytyväisimpiä ruokailuun. Suomessa päivähoitossa ruoka onkin monipuolista ja ruokahuolto suunnitelmallista. Lasten ruokailu päivähoitossa on vanhemmille konkreettinen vastine hoitomaksusta. Vastakohtana vanhempien tyytyväisyydelle päiväkodin henkilökunta kokee ruokailutilanteet kaikista ongelmallisimmiksi kasvatustilanteiksi, koska silloin esiintyy eniten lasten käyttäytymiseen liittyviä kasvatuksellisia ongelmia. (Mts. 193.) Ruokailutilanteiden helpottamiseksi lapsiryhmän työntekijöillä tulisi olla yhtenäiset vaatimukset ja käytännöt ruokailutottumusten suhteen (Helenius ym. 2001, 71).

Kun maahanmuuttajalapsi aloittaa päivähoiton, tulisi vanhempien kanssa keskustella ruokailusta ja päiväkodin ruokailusäännöistä. Lapselle tulisi antaa aikaa totuttautua suomalaiseen ruokaan, esimerkiksi monet maitoruoat voivat olla lapselle täysin vieraita. Lisäksi ruokailutavat saattavat olla vieraita lapselle, kuten ruokailuvälineiden käyttö. Lasta tulisi rohkaista vähitellen harjoittelemaan haarukan ja lusikan käyttöä. Maahanmuuttajalasten omaan kulttuuriin liittyvät mahdolliset ruokavaliorajoitukset on huomioitava päiväkodissa, esimerkiksi muslimilapselle järjestetään sianlihaton ruokavaliio. Päiväkodissa voidaan tutustua maahanmuuttajalapsen ruokakulttuuriin valmistamalla lapsen kulttuurille tyypillisiä ruokia. (Korkalainen ym. 1993-1994, 38.)

Kivijärvi (2007) piti tärkeänä, että maahanmuuttajaperheille kerrottaisiin lasten ruokailussa periaatteena olevan maistelu. Varikon päiväkodin henkilökunta toivoi, että oppaassamme mainittaisiin ruoka-ajoista, allergioista sekä eettisistä periaatteista ja käsiteltäisiin ruokailua yleensä. Maahanmuuttajalasten vanhempien kanssa käytyjen keskustelujen kautta nousi esille, että vanhemmat arvostavat päiväkodin henkilökunnan ymmärrystä vieraan kulttuurin erilaisuudesta. He olivat tyytyväisiä mm. siitä, että päiväkodissa huomioitiin ruokaan liittyvät uskonnolliset rajoitukset.

6.5 Ulkoilu

Ulkoilu antaa hyvän fyysisen kunnon ja mielen. Ulkoilma virkistää lasta ja ulkona lapsi voi purkaa energiaa sekä harjoittaa motorisia taitoja paremmin kuin sisätiloissa. Säästä ja lämpötilasta riippuen ulkona olo aika vaihtelee. Lapsen tulisi saada vähintään pari tuntia ulkoilua päivässä huomioon ottaen hänen ikänsä ja päiväjärjestyksen-

sä. Liikkumisesta ulkona on hyötyä hengityselimistön toiminnan ja verenkierron vilkastumisen kannalta; aurinkoisella säällä ulkoiltaessa lapsi saa myös tarvitsemaansa D-vitamiinia. (Aaltonen ym. 2005, 203.)

Siren-Tiusasen (1998, 177-178) mukaan ulkoilu mahdollistaa intensiivisemmän fyysisen aktiivisuuden, laajemmalla reviirillä liikkumisen ja lasten runsaan itse ohjelmoituvan harjoittelun verrattuna sisätiloissa toimimiseen. Lapsen päivälevolle väsymisen ja unirytmien vuoksi voi olla tärkeää kiinnittää huomiota aamupäivän liikkumisen määrään ja ulkoilun pituuteen. (Mts. 177-178.)

Aaltonen ja muut (2005, 205) toteavat ulkoilun antavan runsaasti mahdollisuuksia kaikenikäisten lasten kognitiiviselle kehitykselle. Usein juuri ulkoilutilanteet ovat lasten mielestä parhaita hetkiä päivähoitossa. Yleensä myös vanhemmat arvostavat lasten runsasta ulkoilua ja päiväkodin henkilökunta kokee nämä tilanteet vaivattomimmiksi hetkiksi päiväntulussa. (Mts. 205.)

Maahanmuuttajalasten kohdalla tulee huomioida, että lasten perheet tietävät Suomen ilmasto-olosuhteista. Suomen neljä vuodenaikaa asettavat omat vaatimuksensa pukeutumiselle. Maahanmuuttajaperheitä tulisikin neuvoa mahdollisimman konkreettisesti, kuinka lapsi tulisi pukea esimerkiksi talvella tai sadesäällä. Päiväkodin henkilökunnan tehtävä on lisäksi kertoa, mistä vaatteita ja muita varusteita voi hankkia. (Korkalainen 1993-1994, 38.)

Kivijärvi (2007) halusi painottaa ulkoilun ja pukeutumisen tiedostamisen tärkeyttä maahanmuuttajaperheiden kohdalla. Varikon päiväkodin henkilökunnan yleinen mielipide oli, että maahanmuuttajaperheet tarvitsevat tietoa lasten ulkoilusta ja erityisesti säänmukaisesta ulkovaatetuksesta. He halusivat tuoda esille ulkoilun päiväjärjestykseen kuuluvana, jokapäiväisenä toimintana. Henkilökunta halusi maahanmuuttajaperheiden tietävän lisäksi varavaatteista, vaatteiden huollosta, vaatteiden nimikoinnista ja sisäjalkineista. Maahanmuuttajaperheiden vanhemmat kertoivat, että Suomessa vietetty aika auttoi tiedostamaan säänmukaisen pukeutumisen ja he olivat tyytyväisiä mahdollisuuteen saada varavaatteita tarvittaessa. Eräs vanhempi kertoi päivähoiton myös itsenäistäneen hänen lastaan, jolloin lapsi oli oppinut itse pukemaan.

6.6 Päivälepo

Aaltonen ja muut (2005, 186-187) korostavat, että riittävä uni ja lepo ovat välttämättömiä niin fyysisen kuin psyykkisenkin tasapainon sekä kasvamisen vuoksi. 15-18 kuukautisella lapsella kahdet päiväunet voivat olla liikaa, joten toiset päiväunet voidaan korvata vähitellen rauhallisella puuhailulla. Siren-Tiusasen (1998, 44) mukaan kaksista päiväunista yksiin siirtyminen tapahtuu eri lapsilla erilaisessa aikataulussa; tämä siirtymävaihe kattaa koko toisen ikävuoden. Päivähoidon lapsiryhmässä unirytmien muutos- ja siirtymävaiheet tuottavat ylimääräistä käytännön organisointia sekä vaativat toimivaa vuorovaikutusta työntekijöiden ja vanhempien välillä (Mts. 45). 2-3-vuotias lapsi tarvitsee pitkät yöunet ja yhden päiväunet; 4-6 -vuotiaalta päiväunet jäävät pikku hiljaa pois. Keskushermoston kypsymisen myötä vuorokautisen unen määrä vähenee. Valveilla olon venyminen liian pitkäksi on siis sitä haitallisempaa, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Liian vähäinen uni näkyy lapsen valvekäyttäytymisessä aiheuttaen esimerkiksi pahantuulisuutta ja keskittymiskyvyn hiipumisena. Jokaisella lapsella on kuitenkin yksilöllinen unen tarve, mikä tulisi huomioida päiväkodissa. (Aaltonen ym. 2005, 186-187.)

Vanhemmilla ja lasta hoitavilla aikuisilla tulisi olla yhteneväinen käsitys lapsen unen tarpeesta ja päivälevon merkityksestä. Nukkumatilanteet tulisi järjestää niin, että ne toistuisivat mahdollisimman samanlaisina, sillä tämä auttaa lasta nukahtamaan helpommin. 1-2 -vuotiaalle lapselle unilelu saattaa tuoda turvaa nukahtamistilanteeseen. (Aaltonen ym. 2005, 186-187.) Heleniuksen ja muiden teoksessa (2001, 84) Siren-Tiusanen ja Tiusanen toteavat pienten lasten nukkuvan sikeintä unta ulkona tai hyvin tuuletetussa nukkumahuoneessa.

Ennen päivälevolle menoa lapset riisuvat enimmäkseen vaatteet, jottei heille tulisi liian kuuma nukkuessaan. Ivanoffin, Kitinojan, Rahkon, Riskun ja Vuoren (2001, 91) mukaan riisuminen harjoittaa lapsen motorisia taitoja. Vaatteiden riisuminen voi olla maahanmuuttajille vierasta ja outoa, joten päiväkodin henkilökunnan olisi hyvä keskustella tarvittaessa maahanmuuttajaperheiden vanhempien kanssa tästä käytännöstä. Korkalainen ja muut (1993-1994, 39) mainitsevat, että päiväkodin lepoaika saattaa olla lapselle outo ja pelottava; esimerkiksi joillakin maahanmuuttajalapsilla saattaa olla nukahtamisvaikeuksia vaikeiden kokemusten vuoksi tai he eivät ole tottuneet nukkumaan yksin. Lapselle tulisikin antaa aikaa totutella tällaiseen uuteen tilanteeseen omaan tahtiin. Lasta ei saa pakottaa vähentämään vaatteita, koska se voi olla lapselle

vierasta. Alussa lepoetkitilanteissa voi olla joku aikuinen rauhoittamassa lasta. (Mts. 39.)

Maahanmuuttajaperheille pitäisi selventää, miksi lapset riisuvat vaatteet ennen päivälevolle menoa (Kivijärvi 2007). Työharjoitteluissa olemme huomanneet, että maahanmuuttajalapsilla on ollut mukana myös omia yöpaitoja, joita he ovat voineet käyttää. Maahanmuuttajavanhemmat voivat keskustella päiväkodin työntekijöiden kanssa, mikäli he haluavat lapsen käyttävän erillisiä ”yövaatteita”. Eräs maahanmuuttajaperheen vanhempi mainitsi, että hänen lapsensa ei halunnut mennä päiväunille. Asia oli sovittu päiväkodin työntekijöiden kanssa, eikä lapsen ollut pakko nukkua. Tarkoitus olikin, että jokainen lapsi ainakin lepää ja rauhoittuu päivän keskellä. Kuten suomalaisperheiden niin myös maahanmuuttajaperheiden kanssa on hyvä keskustella lapsen unirytmistä ja -käytännöistä sekä välittää näihin asioihin liittyvää tietoa kodin ja päiväkodin välillä.

6.7 Hygienia

Aaltosen ja muiden (2005, 201) mukaan asiallinen keskustelu olisi paikallaan lapsen hygieniasta puhuttaessa. Tähän liittyvät mm. käsien ja hampaiden puhtaus sekä nenän niistäminen. Näissä asioissa aikuisten ei tulisi kuitenkaan liioitella ja olla ”bakteerikammoisia” lapsen hygienian suhteen. (Mts. 201.) Siistiksi lapsi oppii leikki-ian alkupuolella. Siisteydellä tarkoitetaan yleensä kuivaksi oppimista ja suolen toiminnan säätelyä, mutta myös muuta puhtautta, kuten käsien pesua, hampaiden harjausta ja hiusten hoitoa. Ensin lapsi oppii hallitsemaan suolen toiminnan, sitten virtsaamisen ja viimeisenä yökastelun. Tässä voi kuitenkin olla yksilöllisiä eroja eikä siistiksi oppimista voi aloittaa pakottamalla. (Ivanoff ym. 2001, 91.)

Ivanoff ja muut (2001, 91) toteavat, että käsien pesu on hyvä liittää alusta asti siistiksi oppimisen yhteyteen. Hampaiden pesu on syytä aloittaa jo imeväisiässä ja hiusten hoidossa lapsi tarvitsee apua miltei koko leikki-ian ajan. Pienillä lapsilla potattamisen opettelu yhteydessä on hyvä harjoitella käsien ja kasvojen pesua. Vaikka lapsi oppii hallitsemaan motorisesti nämä toimet vasta myöhemmin, on kuitenkin hyvä luoda niistä tapoja. Esimerkiksi kädet on hyvä opetella pesemään aina ennen ruokailua ja ulkoa tultaessa; lapsi tarvitsee tässä aikuisen apua. Lapsi oppii ennakoimaan tulevaa, kun hän tiedostaa päiväjärjestyksensä ja päivän mittaan toisiaan seuraavat asiat. Näin lapsi oppii siirtymään omatoimisesti toimissaan seuraavaan vaiheeseen, esimerkiksi lapsi osaa pestä hampaansa ruuan jälkeen. (Aaltonen ym. 2005, 201.)

Lapsen sairastuessa hänen käyttäytymisessään ja ruokahalussaan voi ilmetä muutoksia. Useimmiten lasten sairaudet ovat nopeasti ohimeneviä ja paranevia virustauteja, jolloin lasta voidaan hoitaa kotona. Vanhempien tai toisen heistä tulisi olla sairaan lapsen turvana. Lapsen nesteentarpeeseen, ravintoon ja ihon hoitoon tulisi kiinnittää erityistä huomiota lapsen sairastaessa. Lasta hoitavan henkilön pitäisi huolehtia riittävästä käsien pesusta tartuntariskin vuoksi. (Aaltonen ym. 2005, 226.) Ivanoff ja muut (2001, 92) mainitsevat, että leikki-ikäisellä sairauden oireet ovat selvemmät kuin imeväisikäisellä lapsella ja leikki-ikäistä tarkkaillaan ja hänestä tehdään havaintoja toimintojen yhteydessä sairauden luonteen selvittämiseksi. Koska vanhemmat tuntevat lapsensa parhaiten, vanhempien kanssa olisi hyvä keskustella lapsen voinnista ja käyttäytymisestä. (Mts. 92.)

Yleensä lapsi sairastaa kotona ja yleisimpiä sairauksia ovat hengitystieinfektiot. Rokot ja maha-suolikanavan tulehdukset ovat myös tyypillisiä kotona hoidettavia tauteja. Lapsi tulisi viedä lääkäriin, kun vanhemmat kokevat epävarmuutta lapsen sairaudesta tai hoidosta tai jos hoitotyöntekijällä on vähäinenkin epäily lääkäriin menon tarpeellisuudesta. Päiväkotihoidossa olevilla lapsilla on suurempi riski sairastua infektioitauteihin kuin kotihoidossa olevilla lapsilla. Lisäksi loistaudit ovat usein päiväkotij- ja kouluikäisten lasten riesana. Tait ja kihomadot tulisi hoitaa välittömästi, kun ne on havaittu. (Ivanoff ym. 2001, 183, 192-193.)

6.8 Ohjattu toiminta ja pienryhmätoiminta

Päiväkodissa ohjattu toiminta lähtee lasten iästä ja kehitystasosta sekä yksilöllisten tarpeiden huomioimisesta eli toiminnan suunnitelmat tehdään lapsia varten, jolloin toiminta on lapsilähtöistä (Hujala ym. 1998, 66; Hintikka 2005). Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnetään leikkimistä, liikkumista, tutkimista ja eri taiteen alueisiin liittyvää ilmaisemista, koska näistä osa-alueista muodostuu lapselle ominaisin tapa oppia ja toimia. Suunnittelussa huomioidaan myös valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisällölliset orientaatiot. Nämä muodostuvat seuraavista orientaatioista: matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Orientaatio -käsite tarkoittaa sellaisten välineiden ja valmiuksien hankinnan aloittamista, joiden avulla lapsi vähitellen pystyy perehtymään, ymmärtämään ja kokemaan ympäröivän maailman monimuotoisia ilmiöitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20, 26.)

Pienryhmätoiminnassa lapsiryhmän lapset jaetaan pienempiin ryhmiin ja ryhmä muotoutuu perusryhmän tarpeiden mukaan ryhmän lapset huomioiden. Pienryhmän muotoutumisessa otetaan huomioon ikä ja kehitystaso sekä sosiaaliset suhteet. Pienryhmätoiminnassa yksilöllinen huomioiminen ja lapsen havainnoiminen helpottuvat sekä se takaa lapsille paremman työskentelyrauhan, keskittymiskyvyn ja toisen kuuntelemisen. Suhde aikuisen ja lapsen välillä on kiinteämpi pienryhmätoiminnassa ja se mahdollistaa lapsilähtöisen toiminnan toteuttamisen. (Hintikka 2005.)

Kivijärvi (2007) halusi korostaa päivän ohjattujen toimintojen sekä ohjattujen hetkien merkitystä maahanmuuttajalasten oppimisen kannalta. Varikon päiväkodin henkilökunta puolestaan tahtoi, että päiväkotitoiminnan sisällöstä kerrottaisiin maahanmuuttajaperheille. Keskustellessamme maahanmuuttajaperheiden vanhempien kanssa kävi ilmi, että he olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä päiväkodin toimintaan.

6.9 Leikki

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 20) mukaan leikki on yksi lapselle ominaisimmista tavoista toimia. Lapset leikkivät itse leikkimisen vuoksi ja he oppivat leikkiessään. Leikki on luonteeltaan sosiaalista, joten vertaisryhmä vaikuttaa merkittävästi leikin kulkuun. Leikin aineksina lapset käyttävät näkemäänsä, kuulemaansa ja kokemaansa. Kaikki, mikä leikissä näkyy, on merkityksellistä lapselle. (Mts. 20.)

Leikillä on suuri merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle. Leikki vaikuttaa lapsen motoriseen, kognitiiviseen sekä sosiaaliseen kehitykseen. Lisäksi leikki on tärkeässä roolissa lapsen persoonallisuuden kehityksessä ja minäkuvan muodostumisessa. Leikissä lapsen karkeamotoriikka, havaintotoiminnat sekä ajattelu kehittyvät, lihasliikkeet tartentuvat ja lihakset vahvistuvat. (Aaltonen ym. 2005, 213-214.) Heleniuksen ja muiden (2001, 142) mukaan erityisesti yli kaksivuotiaat hyötyvät ulkoliikunnan mahdollisuuksista, kuten liikkumisesta, itsenäisestä ryhmien muodostamisesta ja omatoimisesta leikistä.

Heleniuksen ja muiden (2001, 133) mukaan leikki vahvistaa lapsen itsetuntoa yhteisissä kokemuksissa toisten lasten kanssa sekä vie kehitystä eteenpäin. Leikin seuraaminen on hyvä keino havainnoida lapsen kehitystä. Leikki kehittyy yhteistoiminnassa toisten ihmisten kanssa. (Mts. 133, 141.) Aaltonen ja muut (2005, 215) tuovat esille, että lapsi tarvitsee kokemuksia ympäristöstään, jotta leikkiä voisi syntyä. Lapsi havainnoi sekä aikuisten että toisten lasten tekemisiä ja liittyy niistä aineksia omaan

leikkiinsä (Mts. 215). Aikuisten on hyvä organisoida lasten leikkiä ja antaa keskeytymätöntä leikkiaikaa, jotta lapsi saisi mahdollisuuden keskinäisten suhteitten solmimiseen. Lasten jakaminen pienempiin ryhmiin leikkiaikana parantaa leikin laatua sekä keskittymistä ja lisää leikkirauhaa. Tilat vaikuttavat siihen, kuinka lapsiryhmä voidaan jakaa. Aikuisen on hyvä tuntea leikin kehitys, sillä leikin eri vaiheissa tarvitaan erilaisia leikkivälineitä ja -materiaaleja leikin tueksi. (Helenius ym. 2001, 141, 143-144, 146.)

Perustoiminnot, kuten pukeminen, ruokailu ja peseytyminen, ovat tärkeässä asemassa lapsen omatoimisuuden vahvistumisessa. Leikeissä lapsi harjoittelee ikään kuin huomaamattaan näihin toimintoihin liittyviä taitoja (silmän ja käden yhteistyö, hienomotoriset taidot) pukemalla päälleen roolivaatteita, pukemalla nukkeja ja käyttämällä erilaisia leikissä tarvittavia välineitä. Sen vuoksi on merkityksellistä antaa lapsen käyttää leikeissään monipuolisesti erilaisia välineitä ja materiaaleja. (Aaltonen ym. 2005, 220.) Pienillä lapsilla myös perushoitotilanteet toimivat leikki- ja tutkimistilanteina (Helenius ym. 2001, 142).

Korkalainen ja muut (1993-1994, 39) tuovat esille leikin merkityksen maahanmuuttajalasten kohdalla. Aikuisen järjestellessä leikkejä, tulisi ottaa huomioon lasten eri kulttuuritaustat sekä se, etteivät lapset ole välttämättä tottuneet lelujen suureen määrään. Myös suomalainen eläinkeskeinen lastenkulttuuri voi olla vieras maahanmuuttajalapsille, koska he ovat tottuneet esiintymään omana itsenään. Maahanmuuttajalasten leikeistä heijastuu heidän kokemuspohjansa, esimerkiksi sota-alueelta tullut lapsi saattaa leikkiä sotaa. (Mts. 39.)

Varikon päiväkodin henkilökunta toivoi maahanmuuttajavanhemmille kerrottavan päiväkodin käytännöistä lelujen suhteen. He halusivat tarkentaa, että päiväkodin leluja ei viedä kotiin ja kotoa voi tuoda oman unilelun. Maahanmuuttajavanhemmat kertoivat meille, että heidän lapsensa leikkivät mielellään päiväkodissa ja leikkitoverien merkitys oli suuri. Eräs maahanmuuttajavanhempi nosti erityisesti esille roolileikit.

7 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme kokonaisuutena opinnäytetyömme toteutumista, opinnäytetyön sisällön sopivuutta tarkoitukseen nähden ja työlle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tuomme lisäksi esille työmme kehittämishaasteita ja soveltamismahdollii-

suuksia jatkossa. Analysoimme omaa työskentelyämme opinnäytetyöprosessissa ja pohdimme erikseen, tuliko itse oppaasta tavoitteidemme mukainen.

7.1 Opinnäytetyö

Säilytimme opinnäytetyömme tavoitteet mielessämme koko prosessin ajan palaten niihin aika ajoin. Mielestämme tavoitteet heijastuvatkin työmme teoriasta. Keskeiset aihealueet eli maahanmuuttajaperheet ja päiväkotiarkei toimivat työmme runkona rajaten opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen tavoitteidemme kannalta oleellisimpiin asioihin. Tavoitteenamme oli tehdä opinnäytetyöstä teoreettinen pohja käytännön oppaalle, mikä onnistui mielestämme hyvin. Opinnäytetyö ja opas ikään kuin täydentävät toisiaan sisältäen samoja asiakokonaisuuksia kuten päiväkodin päiväjärjestys. Työmme tarkoituksena oli selventää maahanmuuttajaperheille päivähoiton merkitystä ja roolia sekä arjen toimintoja päiväkodissa osana lapsen päivän rytmiä. Oppaamme selkiyttää suomalaisen päivähoiton käytänteitä sekä kuvaa kohta kohdalta lapsen päiväjärjestystä päiväkodissa. Koko opinnäytetyömme painottaa pääasiassa kotoutumista, mutta vasta käytännön kautta voidaan todeta, kuinka ja minkälaisissa asioissa opas palvelee käyttäjiään. On esimerkiksi mahdollista, että oppaasta saataisiin suurin hyöty päiväkotien työntekijöiden ja maahanmuuttaja-asiakkaiden yhteisenä vuorovaikutusvälineenä. Toisaalta oppaasta saattaa olla suuri apu tutustuttaessa maahanmuuttajaperheitä päiväkotiarkeen.

Sekä opinnäytetyön että oppaan nimissä nousee vahvasti esille kotoutumisen käsite, joka ohjaa pääasiassa opinnäytetyömme tarkoitusta ja teoreettista viitekehystä. Lisäksi nimistä ilmenee työmme kohderyhmä sekä päivähoiton -käsite, joka on toinen työmme viitekehyksen kannalta keskeinen aihealue. Opinnäytetyömme nimi on ohjannut työmme sisällön rakentumista ja toiminut eräänlaisena punaisena lankana koko opinnäytetyöprosessin ajan. Olemme kokeneet opinnäytetyömme nimen toimivana ja sopivana työn tarkoitusta ajatellen.

Johdannon tarkoitus on pohjustaa opinnäytetyömme aihetta ajankohtaisilla näkökulmilla, jotka ovat olleet esillä mediassa. Luku johdattelee aiheen pariin laajemmasta kontekstista perustellen opinnäytetyömme tarkoitusta, tavoitteita ja ajankohtaisuutta. Halusimme käsitellä opinnäytetyömme toisessa luvussa oppaan sisältöä pohjustavia oleellisimpia käsitteitä. Pyrimme mahdollisuuksien mukaan tuomaan käsitteiden yhteyteen käytännönläheistä näkökulmaa eli tahdoimme konkretisoida käsitteitä, jotta ne olisi helpompi ymmärtää.

Opinnäytetyömme luvussa kolme toimme esille monikulttuurisuutta ja maahanmuuttoa koskevia seikkoja tilastotiedon valossa. Oppaamme kannalta oleellisin ja mielenkiintoisin tieto oli alaluvussa Maahanmuuttajat Jyväskylässä. Siinä esiintyy konkreettisenä numerotietona maahanmuuttajien osuus Jyväskylän koko asukasmäärästä. Mielestämme tämä tieto kertoo, että maahanmuuttajille suunnatuille palveluille on varmasti tarvetta Jyväskylässä. Luvusta ilmenee lisäksi syy siihen, miksi teemme oppaan kohdistettuna juuri Varikon päiväkotiin. Tässä päiväkodissa on eniten maahanmuuttajataustaisia lapsia verrattuna muihin Jyväskylän päiväkoteihin.

Luvussa neljä pureduimme varhaiskasvatukseen Suomessa. Halusimme muodostaa päivähoitoon ja varhaiskasvatukseen kuuluvista asioista kattavan kokonaisuuden, koska nämä asiat muodostavat toisen oleellisen teoriapohjan oppaалlemme monikulttuurisuuden lisäksi. Luvussa Lähtökohtia työskentelyyn maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa päivähoidossa halusimme nostaa esille valitsemamme käsitteet ja sisällöt, koska ne ovat ajankohtaisia suomalaisessa päivähoidossa ja voivat olla vieraita eri kulttuureista tulleille perheille. Käsittelimme samoja asioita oppaassamme, mutta tämä opinnäytetyö antaa niille laajemman teoriapohjan.

Luvussa viisi analysoimme kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessia. Pysyimme mielestämme opinnäytetyöllemme asetetuissa tavoitteissa koko prosessin ajan. Teimme paljon alustavaa suunnittelutyötä ja hahmottelimme etukäteen sekä opinnäytetyön että oppaan runkoa ja sisältöjä. Varasimme aikaa vapaalle ajattelulle ja ideoinnille, sillä opinnäytetyömme vaatii osakseen luovuutta ja tilaa pohdinnalle. Koska opinnäytetyölle ei oltu annettu työelämästä tai koulusta varsinaisia rajoitteita tai vaatimuksia, saimme vapaasti toteuttaa itseämme tässä prosessissa. Luulemme, että juuri tämä seikka oli yksi suurimmista tekijöistä opinnäytetyömme onnistumisen kannalta.

Opinnäytetyömme luku kuusi on teoriapohja oppaamme sisällölle. Oppaassa samat asiat käydään läpi opastavasti, käytännönläheisesti ja arkilähtöisesti kun taas opinnäytetyössä oppaan sisältämät asiat on esitetty ja perusteltu teorialähtöisesti. Luku kuusi muodostaakin itse opinnäytetyömme, eli oppaan, kannalta tärkeimmän asiakokonaisuuden. Teorian ohella avasimme Taru Kivijärven, Varikon päiväkodin henkilökunnan sekä maahanmuuttajavanhempien näkökulmia päiväkodin arjesta. Luku kuusi edustaakin opinnäytetyömme niin sanottuja tuloksia. Mielestämme eri näkökulmat monipuolistivat opinnäytetyömme teoriaa ja toivat sen lähemmäs arkielämää.

Tavoitteenamme oli hyödyntää mahdollisimman monipuolisesti eri lähteitä opinnäytetyössämme. Pääsääntöisesti löysimme mielestämme opinnäytetyömme tarkoitusta palvelevat lähteet. Huomasimme, että monikulttuurisuutta ja maahanmuuttajia käsitteleviä julkaisuja on tehty suhteellisen vähän viime vuosina. Siihen nähden, että kansainvälistyminen on ajankohtainen ja yleistynyt ilmiö, aihepiiriin liittyvää tietoa oli mielestämme saatavilla vähän. Lähinnä internetin sähköisistä julkaisuista löytyi tuoretta informaatiota maahanmuuttajiin liittyen. Lisäksi maahanmuuttajaperheitä ja -lapsia koskevaa tilastotietoa ei juuri löytynyt. Se oli ehkä suurimpia puutteita lähdetiedoissamme. Päivähoidon ja erityisesti lasten perushoidon osalta uusia lähteitä oli myös vaikea löytää. Mielestämme näihin aihealueisiin liittyvät perusteokset alkavat olla nykypäivän valossa hieman vanhentuneita. Myös päivähoitoon liittyvää materiaalia löytyi monipuolisesti internetistä. Jouduimmekin tekemään jonkinlaista karsintaa internetlähteiden osalta. Joka tapauksessa pyrimme hyödyntämään saatavilla olevia lähteitä parhaamme mukaan.

7.2 Opas

Oppaassa kiinnitimme erityistä huomiota oppaan sanamuotoihin ja tarpeeksi ytimekkäisiin ilmaisiin, jotta opas olisi helpommin omaksuttavissa. Pyrimme täyttämään oppaalle asettamamme tavoitteet ja takaamaan käyttömahdollisuudet, mikä tarkoitti käytännössä oppaan tiivistämistä työstämisprosessin aikana. Karsimme liian monimutkaisia ja tarpeettomia ilmaukset ja sanat. Yhteistyö Varikon päiväkodin ja Taru Kivijärven kanssa oli mielestämme välttämätöntä oppaan toteutuksen suhteen. Yhteistyö oli sujuvaa ja se tapahtui keskinäisessä vuorovaikutuksessa opinnäytetyöprosessimme aikana. Varikon päiväkotin ja Kivijärvi autoivat omalla ammatillisella tietämyksellään oppaan sisällön muotoilussa, jotta saimme valikoitua oppaaseen vain kaikista oleellimmat tiedot.

Oppaan toteutuksen kannalta haastavaa oli olla vuorovaikutuksessa maahanmuuttajaperheiden kanssa ollessamme harjoittelussa Varikon päiväkodissa. Tapasimme maahanmuuttajaperheitä päivittäin ja sovimme itsenäisesti perheiden kanssa, milloin heille sopisi keskustelu liittyen opinnäytetyöhömmen. Haastavaksi keskustelun teki kielimuri, sillä osalla vanhemmista oli suhteellisen heikko suomen kielen taito. Hyödynsimmekin parhaamme mukaan elekieltä keskusteluissa. Suurin osa vanhemmista vaikutti olevan tyytyväisiä siihen, että he saivat auttaa meitä opinnäytetyömme toteutuksessa. Maahanmuuttajavanhemmilta ei suoranaisesti ilmennyt juuri niitä asioita, joita op-

paassa käsittelemme, joten emme juurikaan voineet hyödyntää keskusteluja oppaassa. Itse opinnäytetyön teoriassa vanhempien näkökulmat sen sijaan tulevat esille.

Yritimme löytää vastaavanlaisia oppaita ja otimme yhteyttä muun muassa Jyväskylän maahanmuuttajapalveluihin ja Työministeriöön, mutta etsintämme ei tuottanut tuloksia. Tiedämme työministeriöllä olleen joskus käytössä maahanmuuttajille suunnattu opas ”Lapseni päivähoidossa”; emme kuitenkaan saaneet tuota opasta konkreettisesti käsiimme. Internetistä tai maahanmuuttajapalveluistakaan ei löytynyt mitään vastaavaa materiaalia. Pääasiassa Jyväskylässä maahanmuuttajia palvelevat maahanmuuttajapalvelut ja Keski-Suomen tulkkikeskus sekä lasten päivähoidon osalta maahanmuuttajatyön koordinaattori Taru Kivijärvi. Mielestämme Jyväskylässä voisi olla enemmänkin maahanmuuttajaperheitä ja -lapsia tukevia palveluja, koska monikulttuurisuus tulee luultavasti lisääntymään lähivuosina. Tämän ajatuksen pohjalta koemme oppaalemme olevan tarvetta.

Olemme tyytyväisiä lopputuloksena syntyneeseen oppaaseen. Huomioon ottaen käytettävissä olevan ajan ja resurssit, saimme oppaaseen haluamamme ja suunnittelemamme sisällön. Mielestämme onnistuimme esittämään oppaan sisältämät asiat tavoitteidemme mukaisesti, tiiviisti ja ytimekkäästi. Pyrimme asioiden johdonmukaiseen käsittelyyn ja kiinnitimme huomiota asioiden esittämisjärjestykseen. Lapsen päiväjärjestyksen esittäminen selkeällä tavalla oppaassa auttaa vanhempia hahmottamaan lapsen päivän sisällön päiväkodissa. Tämä herättää vanhemmissa usein turvallisuuden ja luottamuksen tunteen päiväkotihoitoa kohtaan, kun he tietävät lapsen päivän kulusta.

Käytännönhaasteena arjessa saattaa olla se, kuinka päiväkotiyksiköt ja niiden työntekijät tulevat hyödyntämään opasta ja kuinka he ”markkinoivat” sitä asiakasperheille. Emme voi vaikuttaa siihen, tuleeko opas olemaan aktiivisessa käytössä, mutta uskomme itse oppaasta olevan hyötyä. Käytännön kautta voimme saada tiedon siitä, kuinka oppaamme tulee palvelemaan kohderyhmää eli maahanmuuttajaperheitä. Siksi mielestämme onkin tärkeää, että oppaamme tulee olemaan myös cd-rom versiona. Tämä mahdollistaa oppaan myöhemmän muokkaamisen maahanmuuttajaperheiden ja päiväkodin tarpeita vastaavaksi.

7.3 Soveltamis- ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Opinnäytetyömme opas on monipuolisesti muokattavissa eri käyttötarkoituksiin.

Aluksi tarkoituksenamme oli tehdä oppaasta vain maahanmuuttajaperheille suunnattu paperiversio. Opinnäytetyöprosessimme aikana alkoi kuitenkin vähitellen muodostua ajatus oppaan monipuolisemmasta käytöstä. Oppaastamme on myös cd-rom -versio, joten oppaan sisältöä voi päivittää ja muokata käyttäjän tarpeiden mukaan. Oppaan päivittäminen on tärkeää, mikäli päivähoitoa koskevien yleisten asiakirjojen sisältö muuttuu ajan myötä. Koska eri päiväkotien käytännöt eroavat toisistaan, voi kukin yksikkö muokata oppaan omia tarpeitaan vastaavaksi. Opasta voi kääntää eri kielille sen mukaan, mistä maista päiväkodin asiakasperheet ovat kotoisin. Mahdollisten tarpeiden mukaan oppaasta voi tehdä lisäksi selkokielisen version.

Asiakaskunnan näkökulmasta tarkasteltuna oppaasta voidaan tehdä sovelluksia eri päivähoiton osa-alueille. Oppaamme on suunnattu maahanmuuttajaperheille päiväkotien asiakkaina, mutta siitä voisi tehdä muokattuna oman version perhepäivähoitoon ja perhe- ja leikkitoimintaan. Opasta voidaan käyttää myös suomalaisten perheiden kasvatustehtävän tukemisessa poistamalla oppaasta maahanmuuttajanäkökulman sekä muokkaamalla ja kirjoittamalla oppaasta yksityiskohtaisemman. Päivähoiton työntekijöiden näkökulmasta opasta voi käyttää työ- ja vuorovaikutusvälineenä asiakastilanteissa, esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa. Kun maahanmuuttajaperhe tulee päivähoiton asiakkaaksi, työntekijä voi kerrata oppaasta tärkeimmät esille otettavat asiat liittyen lapsen päivähoitoon. Lisäksi maahanmuuttajaperheet voivat itse kerrata oppaasta päivähoitoon liittyviä asioita ja näin ollen päiväkodin työntekijöiden ei tarvitse selittää samoja asioita useaan kertaan.

Opinnäytetyömme antaa mahdollisuuksia jatkotutkimuksiin. Mielenkiintoista olisi ollut pyytää palautetta oppaasta suoraan maahanmuuttajaperheiltä, mutta käytettävissä olleen ajan ja resurssien puitteissa emme pystyneet keräämään palautetta kohderyhmältämme. Olisikin mahdollista, että oppaan toimivuutta käytännössä selvitettäisiin jälkikäteen. Jatkotutkimuksena voisi toteuttaa esimerkiksi kyselyn tai haastattelun sekä asiakasperheille että päivähoiton työntekijöille. Tutkimuksessa olisi tärkeää tarkastella muun muassa palveleeko oppaan sisältö tarkoitustaan eli onko opas tukenut maahanmuuttajaperheiden kotoutumista lapsen päivähoiton osalta, kuinka opas on toiminut työ- ja vuorovaikutusvälineenä päivähoiton työntekijöiden ja maahanmuuttajaperheiden välillä sekä kuinka opasta on hyödynnetty käytännössä. Luulemme, että

mahdollisten jatkotutkimusten kautta oppaamme tulisi palvelemaan maahanmuuttajaperheitä parhaalla mahdollisella tavalla.

7.4 Oma työskentely

Varasimme yhteensä noin kaksi täyttä kuukautta opinnäytetyömme aktiiviseen kirjoitus- ja työstämisprosessiin. Suunnittelimme ajan käyttöä aina etukäteen ja tahtoimme varmistua ajan riittävydestä huomioon ottaen tavoitellun valmistumisajankohdan. Emme tehneet varsinaisia kirjallisia suunnitelmia tai lukujärjestystä, mutta seurasimme ajan käyttöä ja työn valmistumista jatkuvasti. Väljän aikataulun vuoksi meillä oli mahdollisuus luovaan ja rauhalliseen työtahtiin, mikä oli välttämätöntä esimerkiksi oppaan sisällön pohtimisen kannalta. Yhteistyömme toimi hyvin koko prosessin ajan. Luulemme, että yhteistyön sujuvuuteen vaikutti molempien motivaatio aihetta kohtaan sekä yhteinen alkuperäinen idea opinnäytetyön aiheesta. Lisäksi meillä oli opinnäytetyölle yhtenevät laadulliset ja sisällölliset tavoitteet, joihin pyrimme määrätietoisesti.

Teimme opinnäytetyötä yhdessä koko prosessin ajan ilman työnjakoa eli työskentelimme aina konkreettisesti yhdessä. Tällä tavoin saimme sekä opinnäytetyöhön että oppaaseen yhteisen ja yhteneväisen näkemyksen ja näkökulman. Koska teksti on kirjoitettu yhteisenä prosessina, muodostuu opinnäytetyöstä mielestämme selkeä kokonaisuus. Muutoinkin yhteistyö oli mutkatonta ja prosessista muodostui molemmille eräänlainen oppimiskokemus. Parityöskentely oli mielestämme hyödyllistä, sillä toinen saattoi aina täydentää toisen ajatuksia ja auttaa ajatustyössä. Lisäksi parityöskentelyssä ei voinut syntyä näkökulmien tulvaa, joka olisi voinut joissakin tapauksissa hankaloittaa tai hidastaa opinnäytetyöprosessia. Mielestämme prosessin lopputuloksena syntynyt opinnäytetyö täyttää sille asettamamme tavoitteet ja on niin sanotusti teki-jöidensä näköinen.

Kuten olemme aiemmin todenneet, monikulttuurisuus tulee luultavasti lisääntymään Suomessa tuoden mukanaan uusia haasteita, kun eri kulttuurit kohtaavat toisensa. Voimme olla itse mahdollisesti vaikuttamassa osaltamme maahanmuuttajien kotoutumiseen ja kotouttamiseen; tähän ajatukseen tarttuen ryhdyimme toteuttamaan opinnäytetyömme opasta. Toivomme oppaan vaikuttavan maahanmuuttajien kanssa työskentelevien henkilöiden asenteisiin, muistutuksena siitä, että työntekijän omat asenteet ja ajatusmaailma ovat tärkeässä roolissa kotoutumisprosessissa. Onkin syytä huomioida, että maahanmuuttajien kotoutuminen riippuu osittain myös vastaanottavan maan kansalaisista (Maahanmuuttajien sopeutuminen kuuluu myös valtaväestölle 2006, 8).

Mielestämme kotoutuminen lähtee eri kulttuurien välisestä vuorovaikutuksesta, jota oppamme on omalta osaltaan tukemassa. Opasta voidaan siis hyödyntää informatiivisena vuorovaikutusvälineenä maahanmuuttajaperheiden sekä päivähoiton työntekijöiden välillä. Toivomme oppaan löytävän paikkansa maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tukemisessa lasten päivähoiton osalta ja että oppaasta olisi hyötyä arjen tilanteissa päiväkodeissa myös työntekijöille.

LÄHTEET

- Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen -materiaali. 2006. Neliapila -hanke. Viitattu 25.4.2007. [Http://www.ahaa-avaimia.fi/](http://www.ahaa-avaimia.fi/).
- Aaltonen, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2005. Lapsen aika. 6-9 p. Helsinki; Porvoo: WSOY.
- Alitolppa-Niitamo, A. 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otava.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2003. Maahanmuuttajien kotoutumisessa perheellä keskeinen merkitys. STT:n asiantuntija artikkeli 10/2003. Väestöliiton sivut. Viitattu 26.8.2007. [Http://www.vaestoliitto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/14777/file/Kotipuu-artikkeli.htm](http://www.vaestoliitto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/14777/file/Kotipuu-artikkeli.htm)
- A-Piste. 2006. Toim. S. Helin. TV1 13.11.2006.
- Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239. Viitattu 8.8.2007. [Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239).
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2000. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Forsander, A., Ekholm, E. & Saleh, R. 1994. Monietninen työ haaste ammattitaidolle. Helsinki: Hakapaino.
- Haglund, B., Hakala-Lahtinen, P., Huupponen, T. & Ventola, A-L. 2001. Ihmisen ravitsemus. 4-6 p. Porvoo: WSOY.
- Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2001. Pienet päivähoidossa: Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.
- Hepola, A. 2005. Kulttuuriin kasvattaminen. Monikulttuuristen perheiden valintoja lasten kasvatuksessa. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, varhaiskasvatuksen laitos.
- Hintikka, T. 2004. Lapsilähtöisen toiminnan perusteita. SSI008 Kasvatustiede ja Varhaiskasvatus 3 op. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, sosionomikoulutus.
- Hintikka, T. 2005. Lapsen ja lapsiryhmien kanssa työskentely. SSV235 Varhaiskasvatus ja kasvun tukeminen 7,5 op. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, sosionomikoulutus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10 p., osin uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Hotokka, P. 2007. Kansainvälisyyttä ei pääse pakoon. Länsi-Savo 28.1.2007, 2-3.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Hytönen, M-L., Laurell, H., Manninen, K., Marttila, I. & Rouhio, M. 2002. Maahanmuuttajatyön käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Ikäläinen, S., Martiskainen, T. & Törrönen, M. 2003. Mangopuun juurelta kuusen katveeseen – asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Lastensuojelun Keskusliitto. Vantaa: Dark.

Jokikokko, K. 2002. Interkulttuurinen kompetenssi apuna kulttuurien kohdatessa. Oulun yliopiston sivut. Viitattu 5.8.2007.

<http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/html/t779.html>.

Jyväskylän kaupunki. 2007. Maahanmuuttajat. Jyväskylän kaupungin sivut. Viitattu 16.8.2007. <http://www.jkl.fi/paivahoito/maahanmuuttajat>.

Jyväskylän kaupunki. 2007. Maahanmuuttajien sivut. Jyväskylän kaupungin sivut. Viitattu 8.11.2007. <http://www3.jkl.fi/maahanmuuttajat/>.

Jyvävasu 2005-2008 – Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma. 2006. Jyväskylä: Jyväskylän kaupunki.

Kivijärvi, T. 2007. Kiertävä erityislastentarhanopettaja, Maahanmuuttajatyön koordinaattori päivähoitossa, Jyväskylän kaupunki, päivähoito. Keskustelu 14.2.2007.

Kivijärvi, T. 2005-2006. Yhteenveto eri kieliryhmiin kuuluvista ja vähemmistöryhmien lapsista Jyväskylän kaupungin päivähoitossa toimintavuonna 2005-2006. Jyväskylän kaupunki, Sosiaali- ja terveystalvakeskus, Lasten päivähoitopalvelut.

Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Maahanmuutto, kotouttaminen ja työllisyys. 2003. Euroopan sivusto. Viitattu 7.8.2007. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fi/com/2003/com2003_0336fi01.doc,

Koponen, H. 2004. Monikulttuurikasvatus ja monikulttuurinen koulu – Mitä kaikkea se sisältää? Julkaisussa Theoria et Praxis. Toim. J. Loima. Artikkelijulk. helmikuu 2004. Viitattu 5.8.2007. http://www.vink.helsinki.fi/files/Theoria_monikult.html.

Korkalainen, Käyhkö, Salminen. Hei, me ollaan muualta. Ulkomaalaisperheen/lapsen kohtaaminen päivähoitossa. Jyväskylän kaupunki.

Kylliäinen, S. & Lintunen, M. 1998. Ravitseminen ja terveys. 6 p. Porvoo: WSOY.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36. Viitattu 8.8.2007.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. 9.4.1999/493. Viitattu 27.8.2007. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Viitattu 8.8.2007.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 7.11.2007.

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417).

Lastensuojelulaki 5.8.1983/683. Viitattu 8.8.2007.

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830683](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830683).

Liebkind, K (toim.). 1994. Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Hakapaino.

Lähdemäki, T. 1999. Mikä ompe kotomaani, mikä rakas synnyinmaani? Tutkimus maahanmuuttajalapsen sopeutumisesta, sen vaihteellisuudesta sekä päiväkodin roolista sen tukemisessa. Jyväskylän yliopisto.

Maahanmuutosta suuri apu työvoimapulaan. 2007. Keski-suomalainen 25.8.2007, 10.

Maahanmuuttajalapsen kulttuurien risteyksessä. 1997. Helsinki: Yhteiset Lapsemme ry.

Maahanmuuttajien sopeutuminen kuuluu myös valtaväestölle. 2006. Keski-suomalainen 5.10.2006, 8.

Monikulttuurisen päivähoiton ohjelma. 2004. Tampereen kaupunki.

Mähönen, J. 2006. Kotimaa kun taakse jää... Keski-suomalainen 24.11.2006, 25.

Noponen, I. 2006. Kieliavustaja kääntää kulttuuria. Keski-suomalainen 23.10.2006, 3.

Nummela, M-L. 2005. ”Ohjataan lapsia kädestä pitäen”. Erikielisten- ja kulttuuritaustaisten maahanmuuttajalasten erityistarpeisiin vastaaminen päiväkotien isoissa lapsiryhmissä. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, varhaiskasvatuksen laitos.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Sarvimäki, M. & Kangasharju, A. 2006. Maahanmuuttajat ja julkiset palvelut. Pienten lasten hoito ja sosiaalihuollon avopalvelut. Työpoliittinen tutkimus 2006. Helsinki: Hakapaino.

Siren-Tiusanen, H. 1996. Saako lapsi nukkua, liikkua ja elää omassa rytmässään. Näkökulmia nuorimpien päiväkotilasten kuormittavuuteen. 4 p. Jyväskylä: Kopi-Jyvä.

Stakes. 2006. Lait ja linjaukset. Varttua-sivut. Viitattu 12.8.2007.

[Http://varttua.stakes.fi/FI/LaitJaLinjaukset/index.htm](http://varttua.stakes.fi/FI/LaitJaLinjaukset/index.htm).

Tampereen kaupungin maahanmuuttaja- ja kotoutusohjelma. 2000.

Tilastokeskus. 2007. Maahanmuuttoja ennätysmäärä 2006. Tilastokeskuksen sivut.

Viitattu 2.5.2007. [Http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2006/muutl_2006_2007-04-20_tie_001.html](http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2006/muutl_2006_2007-04-20_tie_001.html), [tilastot](#), [tilastot aiheittain](#), [väestö](#), [muuttoliike](#), [2006](#), tekijänoikeus.

Tilastokeskus. 2007. Siirtolaisuus, kuntien väliset muutot ja kunnassa muutot vuosina 1995-2006. Tilastokeskuksen sivut. Viitattu 2.5.2007.

[Http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2006/muutl_2006_2007-04-20_tie_001.html](http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2006/muutl_2006_2007-04-20_tie_001.html).

- Tilastokeskus. 2007. Ulkomaan kansalaisten määrä vuodesta 1980. Tilastokeskuksen sivut. Viitattu 2.5.2007.
[Http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2006/vaerak_2006_2007-03-23_kuv_006.html](http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2006/vaerak_2006_2007-03-23_kuv_006.html).
- Tilastokeskus. 2007. Väestö syntymämaan, kansalaisuuden ja äidinkielen mukaan 31.12.2006. Tilastokeskuksen sivut. Viitattu 2.5.2007.
[Http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2006/vaerak_2006_2007-03-23_tie_001.html](http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2006/vaerak_2006_2007-03-23_tie_001.html).
- Tilastokeskus. 2007. Suurimmat vieraskieliset ryhmät 1996 ja 2006. Tilastokeskuksen sivut. Viitattu 10.5.2007.
[Http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2006/vaerak_2006_2007-03-23_kuv_005.html](http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2006/vaerak_2006_2007-03-23_kuv_005.html).
- Vaalama, A. 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen sujunut suotuisasti. Keski-suomalainen 27.5.2006, 7.
- Vaalama, A. 2006. Päiväkotilapset voivat vieroksua maahanmuuttajalapsia. Keski-suomalainen 23.1.2006, 24.
- Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. 2002. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön sivut. Viitattu 8.8.2007.
[Http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/640/index.htx](http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/640/index.htx).
- Vantaan kaupunki. Lapsen ja nuoren kotoutumisen, kulttuurisen tuen ja oppimisen suunnitelma. Kotiinpäin-projekti. Vantaa. Viitattu 7.11.2007
[Http://www.vantaa.fi/i_liitetiedosto.asp?path=1;135;137;216;6245;6260;22062](http://www.vantaa.fi/i_liitetiedosto.asp?path=1;135;137;216;6245;6260;22062).
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Saarijärvi: Gummerus.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.
- Yhteenveto eri kieliryhmiin kuuluvista ja vähemmistöryhmien lapsista Jyväskylän kaupungin päivähoitossa toimintavuonna 2005-2006. 2006. Jyväskylän kaupunki, sosiaali- ja terveystieteiden keskus.
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. 1992. Suomen YK-liiton sivut. Viitattu 16.8.2007.
[Http://www.ykliitto.fi/iotieto/lapsen.htm](http://www.ykliitto.fi/iotieto/lapsen.htm).

LIITTEET

Liite 1. Kysymykset maahanmuuttajaperheille Varikon päiväkotiin

Kysymykset:

- Millainen oli lapsenne päivähoiton alku? (Tarkentava kysymys: Miltä se tuntui?)
- Mitkä asiat ovat olleet uusia/hankalia/haastavia päivähoitossa?
- Mihin asioihin olet ollut tyytyväinen päivähoitossa?
- Miten lapsenne on viihtynyt päiväkodissa?
- Miten yhteistyö päivähoiton henkilökunnan kanssa toimii?

Tarkentavat lisäkysymykset tilanteen mukaan

Saatteeksi

Tämä opas on tarkoitettu avuksi maahanmuuttajaperheille heidän tullessaan päivähoidon asiakkaiksi ja lapsen aloittaessa päivähoidon. Lisäksi päiväkodin työntekijät voivat hyödyntää opasta työ- ja vuorovaikutusvälineenä maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa. Opas on cd-rom muodossa, jolloin sitä voi muokata tarvittaessa, esimerkiksi kunkin yksikön käytänteiden mukaiseksi (vrt. päiväjärjestys). Oppaan kuvituksena on käytetty Varikon päiväkodin (Jyväskylä) lasten piirustuksia. Toivomme, että mahdollisista muutoksista huolimatta alkuperäiset tekijät säilyttävät tekijänoikeutensa ja heidän nimensä mainitaan myös muokatuissa oppaissa.

Jyväskylässä 14.11.2007

Sanna Romo

Noora Soinvirta

Opas päivähoidosta maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tueksi

- Lapsi päiväkodissa

Sara 6 v.

Tekijät:

© Sanna Romo ja Noora Soinvirta

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma

2007

SISÄLTÖ

1. ALKUSANAT	2
2. YLEISTÄ SUOMALAISESTA PÄIVÄHOIDOSTA	2
3. LAPSI TULEE PÄIVÄKOTIIN	2
4. MITÄ PÄIVÄKODISSA TEHDÄÄN JA MIKSI?	3
4.1 Päiväjärjestys	3
4.2 Päiväkotiin tulo ja kotiinlähtö	3
4.3 Ruokailu	4
4.4 Ulkoilu	5
4.5 Päivälepo	6
4.6 Hygienia	6
4.7 Ohjattu toiminta	6
4.8 Leikki	7
5. MUITA TÄRKEITÄ ASIOITA PÄIVÄHOIDOSSA	7
5.1 Kasvatuskumppanuus	7
5.2 Lapsilähtöisyys	7
5.3 Perheen oma kieli ja kulttuuri	7
6. LOPUKSI	8
Yhteystietoja	8

1. ALKUSANAT

Teimme tämän oppaan maahanmuuttajaperheiden avuksi, kun he tuovat lapsensa ensimmäistä kertaa päiväkotiin. Toivomme oppaan tavoittavan tietoa tarvitsevat perheet ja tukevan lapsiperheiden arkea. Olemme pyrkineet tuomaan esille tärkeät asiat suomalaisesta päivähoitosta ja päiväkodin arjesta.

Mielestämme maahanmuuttajien kotoutuminen on tärkeää ja haluamme tukea maahanmuuttajaperheiden kotoutumista tämän oppaan avulla. Toivomme, että opas helpottaa päiväkotiin tutustumista. Opas tuo esille suomalaisen kulttuurin näkökulmaa päivähoitosta.

Oppaaseen saimme tietoa päiväkodin henkilökunnalta, kiertävältä erityislastentarhanopettajalta Taru Kivijärveltä, maahanmuuttajaperheiden vanhempien kanssa käydyistä keskusteluista, opinnoistamme sekä kirjallisuudesta.

2. YLEISTÄ SUOMALAISESTA PÄIVÄHOIDOSTA

Päivähoito edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä sekä oppimista. Päivähoito tukee vanhempia lasten kasvatuksessa. Päivähoidon tehtävänä on toimia varhaiskasvatus-, esiopetus- ja sosiaalipalveluna perheille. Jokaisella lapsella Suomessa on oikeus päivähoitoon. Maassamme varhaiskasvatuspalveluita ovat yksityinen päivähoito, kunnan järjestämä päivähoito ja esiopetus (6-vuotiaille) tai vanhemmat voivat hoitaa lapsensa itse. Kuntien järjestämä päivähoito koostuu päiväkotitoiminnasta. Tämä opas käsittelee päiväkotitoimintaa.

Tärkeitä päivähoitoon liittyviä asiakirjoja ovat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, Valtakunnallisen esiopetussuunnitelman perusteet, Laki lasten päivähoitosta sekä Lapsen oikeuksien sopimus.

3. LAPSI TULEE PÄIVÄKOTIIN

Kun lapsi tulee päiväkotiin, päiväkodin henkilökunta ja vanhemmat keskustelevat yhdessä. Päiväkodin henkilökunnalla on salassapitovelvollisuus, joten he eivät saa puhua lapsia ja perheitä koskevista asioista muille kuin lapsen päiväkotiryhmän työntekijöille. Vanhemmat voivat siis keskustella luottamuksellisesti henkilökunnan kanssa.

Aluksi sovitaan asioista, joihin tarvitaan vanhempien lupa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi saako lapsi käydä kirkossa ja katsoa TV:tä tai videoita, saako lasta valokuvata, saako lapsi osallistua päiväkodin retkille ja onko lapsella rajoituksia ruuan suhteen. Vanhemmat ilmoittavat aina päiväkotiin, mikäli lapsi ei (esimerkiksi sairastuminen) tule päiväkotiin tai tulee eri aikaan kuin on sovittu. Vanhemmat ilmoittavat, jos he eivät pääse hakemaan lasta päiväkodista sovittuun aikaan.

Myös päiväkodin henkilökunta ilmoittaa vanhemmille muutoksista, jotka koskevat päiväkodin arkea.

Kun lapsi tulee päiväkotiin, alku ei aina ole helppo. Lapsi saattaa ikävöidä vanhempiaan ja itkeä heidän peräänsä, mutta tilanne helpottuu ajan myötä eikä vanhempien tarvitse olla huolissaan. Vanhemmat kertovat lapselleen, missä he itse ovat päivän aikana ja että he tulevat hakemaan. Se helpottaa lapsen sopeutumista päiväkotiin.

4. MITÄ PÄIVÄKODISSA TEHDÄÄN JA MIKSI?

4.1 Päiväjärjestys

Päiväkodissa on oma päiväjärjestyksensä ja jokaiselle toiminnolle on varattu oma aika. Nämä toiminnot noudattavat tiettyä järjestystä joka päivä. Samanlaisena toistuva päiväjärjestys tuo lapselle turvallisen olon. Päiväjärjestys auttaa lasta tiedostamaan, mitä päivän aikana tapahtuu.

Jokaisella tai osalla viikonpäivistä voi olla oma aihe, esimerkiksi maanantaina on liikuntaa ja keskiviikkona on askartelua. Näissä toiminnoissa on usein päiväkotikohtaisia eroja. Tässä on esitetty tyypillinen päiväkodin päiväjärjestys. Toimintojen kellonajat voivat vaihdella, mutta päivittäin toistuvien toimintojen (ruokailut, ulkoilut, päivälepo) järjestys pysyy aina samana. Toimintojen välissä on vapaata toimintaa.

PÄIVÄKODIN PÄIVÄJÄRJESTYS

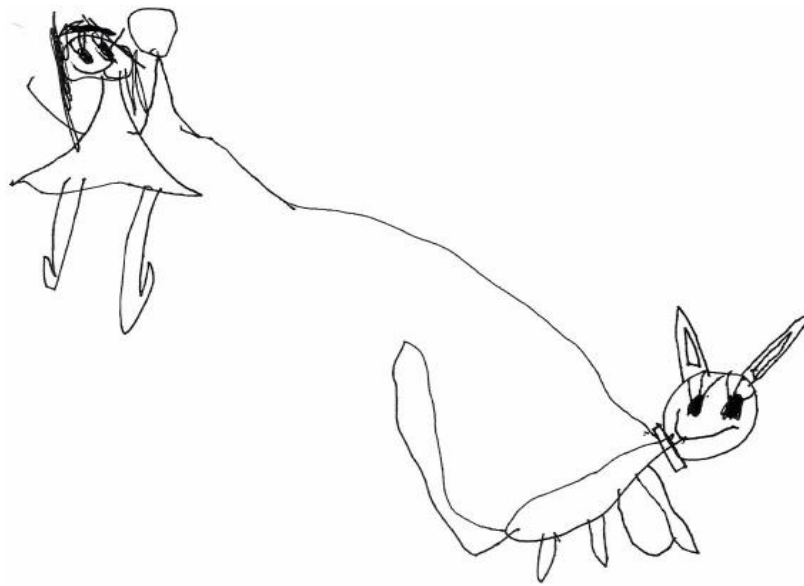
- n. klo 6.30 – 8.00 Päiväkoti avataan
 - lapset otetaan vastaan
 - vapaata toimintaa
- n. klo 8.00 Aamupala
- n. klo 8.30–11.00 Aamuhetki, ohjattua toimintaa, leikkiä ja ulkoilua
 - ulkoa tultaessa, ennen lounasta on yhteinen hetki (ohjattu tuokio)
- n. klo 11.00 – 11.30 Lounas
 - lounaan jälkeen valmistaudutaan päivälevolle
- n. klo 12.00 – 14.00 Päivälepo
- n. klo 14.00 – 14.30 Välipala
- n. klo 14.30 – 17.00 Vapaata toimintaa ja ulkoilua
- klo 17.00 Päiväkoti sulkee ovensa

Jotkut päiväkodit tarjoavat myös ilta- ja/tai yöhoitoa sekä ovat auki viikonloppuisin. Tällainen hoito on tarkoitettu vuorotyötä tekevien vanhempien lapsille.

4.2 Päiväkotiin tulo ja kotiinlähtö

Kun lapsi tulee ensimmäistä kertaa päiväkotiin, on tärkeää sopia lapsen tarkat hoitoajat, ilmoittaa perheen loma-ajat (jolloin lapsi ei ole hoidossa) ja se, ketkä hakevat lapsen päiväkodista. Jokaisen hoitopäivän osalta vanhemmat ilmoittavat

päiväkodin henkilökunnalle tarkkan kellonajan, milloin lapsi tuodaan päiväkotiin ja milloin hänet haetaan kotiin. Kaikista hoitoajan muutoksista ilmoitetaan mahdollisimman pian päiväkodin henkilökunnalle. Sovituissa hoitoajoissa (kellonajoissa) pysytään. Varsinkin tuloajalla on suuri merkitys, koska aamuisin päiväkodissa on paljon yhteistä toimintaa, johon lapsen olisi tärkeää saada osallistua. Lisäksi säännöllinen tuloaika muodostaa lapselle selkeän päivärytmin. Kun vanhempi tuo lasta päiväkotiin, lapsi jätetään aina päiväkodin työntekijälle. Kun lapsi haetaan päiväkodista, vanhempi ilmoittaa lähdöstä päiväkodin työntekijälle. Ainoastaan hakijoiksi sovitut henkilöt saavat hakea lapsen päiväkodista. Lapsen hakijan pitää olla täysi-ikäinen (18-vuotias). Päiväkodin johtajan luvalla lapsen hakija voi olla myös 15-17 -vuotias.

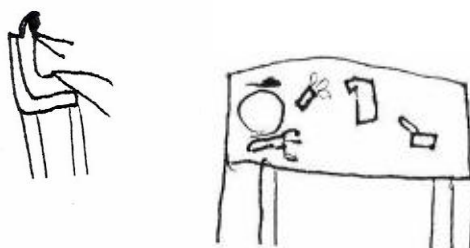

Sara 6 v.

4.3 Ruokailu

Aluksi vanhemmat ilmoittavat päiväkodin henkilökunnalle lapsen ruokaan liittyvistä rajoituksista esimerkiksi ruoka-aine allergeioista. Aamupala syödään päiväkodissa, mutta lapsi voi syödä sen kotonakin. Ravitseva ja terveellinen aamupala auttaa lasta jaksamaan ja oppimaan. Seuraava ruokailu päiväkodissa on lounas, jolloin lapsi syö lämpimän ruuan. Päivälevon jälkeen päiväkodissa syödään välipala, joka auttaa lasta jaksamaan kunnes hän syö päivällisen kotona.

Ruokailujen aikana lapsi tutustuu uusiin makuihin ja ruokiin. On tärkeää, että lapsi maistaa kaikkia ruokia. Lapsi tottuu uuteen makuun, kun hän on maistanut ruokaa useamman kerran. Ruokailutilanteet muiden lasten kanssa opettavat lapselle ruokatapoja. Alle kolmivuotiaat lapset oppivat ruokailutilanteissa esimerkiksi ruokailuvälineiden käyttöä ja he syövät ruokansa pienempinä paloina.

Siukku 6 v.

4.4 Ulkoilu

Päiväkodissa ulkoillaan kaksi kertaa päivässä. Ulkoiluun ja sen pituuteen vaikuttavat Suomen vaihtelevat sääolot, kuten kova pakkas ja vesisade. Ulkoilu on tärkeää lapselle, koska lapsi voi liikkua ulkona vapaammin. Raitis ulkoilu auttaa lasta oppimaan ja nukkumaan paremmin sekä herättää ruokahalua. Päiväkodissa kannustetaan ja tuetaan lasta pukemaan itse.

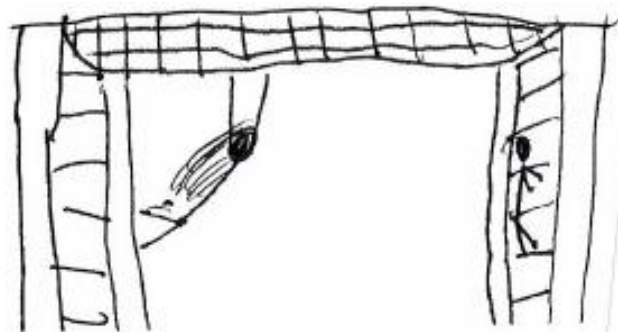
Ulkoiltaessa lapsi puetaan sään mukaan lämpimiin, vettähylykiviin, tuulenpitäviin ja lapselle oikean kokoisiin vaatteisiin. Lapsen ulkovaatteita ovat haalari (talvella), ulkohousut ja takki, hattu, rukkaset, kengät ja kaulahuivi. Tärkeää on, että vaatteita voi joko lisätä tai vähentää tarpeen mukaan. Seuraavaan olemme listanneet tarvittavat ulkovaatteet normaalin ulkovaatetuksen lisäksi sään mukaan.

Sadesää: kumisaappaat, kurahousut, kurarukkaset, sadetakki

Pakkas: talvikengät (villasukat jalkaan), toppavaatetus (haalari tai housut ja takki), topparukkaset (alle toiset käsineet), kaulahuivi, kypärämyssy, toppahattu, villapuku tai villatakki ja villahousut (toppavaatteiden alle)

Sisävaatteet ovat lapsella erikseen, esimerkiksi ulkona käytetään eri housuja kuin sisällä. Sisällä käytetään sisätossuja tai liukuestesukkia. Liikunta- ja uintipäiviä varten lapsi tarvitsee uimapuvun sekä liikuntaan soveltuvat vaatteet. Lapsella on päiväkodissa kotoa tuotuja varavaatteita. Päiväkodissakin on usein varavaatteita, joita lainataan tarvittaessa. Alle kolmevuotiailla lapsilla on kotoa tuodut vaipat päiväkodissa.

Lapsen omiin vaatteisiin on hyvä kirjoittaa lapsen nimi, jotta päiväkodissa olevien lasten vaatteet eivät mene sekaisin. Vanhemmat hoitavat itse kotona lasten vaatteiden pesun. Päiväkodista lainatut varavaatteetkin palautetaan päiväkotiin pestyinä.

Siukku 6 v.

4.5 Päivälepo

Ennen päivälepoa lapset käyvät tarpeen mukaan WC:ssä/potalla ja riisuvat vaatteet. Nukkumahuoneessa lapsilla on omat nukkumapaikat ja peitot, joten lasten ei tarvitse olla pukeutuneita päivälevon aikana. Vaippoja käyttävät lapset pitävät vaippoja myös levon aikana. Päivälevolle lapsi voi ottaa mukaan oman unilölunsa (esimerkiksi nalle tai riepu).

Aluksi päivälevolla lapsille luetaan satu, jonka jälkeen lapset rauhoittuvat lepäämään. Lapsen ei ole pakko nukkua päivälevon aikana, mutta hänen on hyvä levätä päivän keskellä. Uni on hyväksi lapsen terveydelle ja lapsen on hyvä nukkua riittävän pitkät yöunet. Vanhempien olisi hyvä keskustella päiväkodin henkilökunnan kanssa lapsen unirytmistä, jotta se toistuisi samanlaisena päiväkodissa ja kotona. Alle kolmivuotiaille lapsille uni on erityisen tärkeää.

Siukku 6 v.

4.6 Hygienia

Päiväkodissa noudatetaan hygieniaa, jotta eri taudit eivät leviäisi lapselta toiselle. Päivittäiseen hygieniaan päiväkodissa kuuluu käsien pesu, suun sekä kasvojen huuhtelu vedellä ruuan jälkeen. Pienet lapset opettelevat kuivaksi ja harjoittelevat WC-toimia. Jokaisella lapsella on päiväkodissa oma pyyhe ja muki. Kätet pestään aina ennen ruokailua ja WC käynnin jälkeen. WC:ssä käydään tarvittaessa ennen ulkoilua ja päivälepoa.

Lapsen sairastuessa vanhemmat ilmoittavat siitä päiväkotiin. Lasta ei saa tuoda päiväkotiin sairaana vaan hänet hoidetaan kotona terveeksi. Näin pyritään ehkäisemään muiden päiväkodissa olevien lasten sairastuminen. Vanhemmat ilmoittavat, jos lapsen täytyy ottaa päiväkodissa jotakin lääkettä. Jotkut taudit ovat erityisen tarttuvia (esimerkiksi vesirokko ja vatsataudit), joten vanhemmat voivat selvittää esimerkiksi lääkäriltä, terveydenhoitajalta tai päiväkodin henkilökunnalta, kuinka kauan lasta hoidetaan kotona.

4.7 Ohjattu toiminta

Ohjatun toiminnan aikana kaikki lapset ovat yhdessä tai jaettuna pienryhmiin ja lapsiryhmän työntekijä ohjaa toimintaa. Aamuhetkellä koko lapsiryhmä on yhdessä ja päivän toiminta kuten kädentyöt tapahtuu pienryhmissä. Ohjattu toiminta voi olla laulua, soittamista, jumppaa, käsitöitä, askartelua, leikkejä, pelejä tai satuja. Esikouluikäiset lapset tekevät lisäksi esiopetustehtäviä. Ohjattu toiminta on eri-ikäisten lasten ryhmissä erilaista. Ohjattu toiminta on etukäteen suunniteltua ja tavoitteellista. Lapset oppivat parhaiten uusia asioita leikkimällä. Ohjatun toiminnan aikana lapset opettelevat sosiaalisia taitoja, keskittymistä, pitkäjänteisyyttä ja vuoron odottamista.

Päiväkodissa käytetään pienryhmätoimintaa, jotta jokainen lapsi voidaan huomioida yksilöllisemmin. Pienryhmätoiminnassa koko lapsiryhmä on jaettu pienempiin ryhmiin toiminnan ajaksi. Pienessä ryhmässä lapsen on helpompi oppia ja keskittyä tekemiseen. Pienryhmätoiminnan aikana aikuisen on helpompi ottaa lapsia yksilöllisesti huomioon. Pienryhmätoiminnalla turvataan lapselle parempi leikkirauha. Lapsen ikä, yksilölliset vahvuudet ja tarpeet vaikuttavat ohjatun toiminnan sisältöön ja kestoan. Mitä pienempi lapsi, sitä lyhyempi tuokio ja yksinkertaisempi toiminta.

4.8 Leikki

Koska lapsi oppii leikkimällä, päiväkodissa annetaan jokaisen päivän aikana aikaa leikille. Päiväkotitoiminta luo myönteiset edellytykset lapsen leikille ja kannustaa lasta leikkimään. Leikki vie lapsen kehitystä eteenpäin. Erityisen tärkeää on vapaa leikki, jossa lapsi saa itse rakentaa leikkinsä. Päiväkodissa on tarjolla erilaisia leluja ja leikkivälineitä, kuten rakenteluvälineitä, rooliasuja ja kotileikkivälineitä. Päiväkodin leluja ei viedä kotiin eikä kotoa tuoda omia leluja, ellei ole toisin sovittu. Joskus päiväkodissa vietetään oman lelun päivää tai oman lelun viikkoa.

5. MUITA TÄRKEITÄ ASIOITA PÄIVÄHOIDOSSA

5.1 Kasvatuskumppanuus

Suomessa päiväkodin henkilökunta ja lapsen vanhemmat tekevät yhteistyötä lapsen parhaaksi. Tätä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Päiväkotitoiminta tukee vanhempia lasten kasvatuksessa. Päiväkodissa käydään vanhempien kanssa kasvatustaluteluja, joissa keskustellaan lapsen asioista. Vanhemmat voivat tuoda esille asioita, joita he pitävät tärkeinä. Näihin keskusteluihin varataan tarvittaessa tulkki.

Päiväkodissa tehdään jokaiselle lapselle oma yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä päiväkodin henkilökunnan, lapsen vanhempien ja lapsen kanssa. Se sisältää tietoja lapsesta, lapsen persoonasta sekä hänen kasvustaan ja kehityksestään. Lisäksi se sisältää lapsen kasvulle ja kehitykselle asetetut tavoitteet. Maahanmuuttajalasten varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyy myös kotoutumissuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään vähintään kaksi kertaa vuodessa.

5.2 Lapsilähtöisyys

Suomen päivähoidossa lapset huomioidaan yksilöinä. Lapsilähtöisyys korostaakin lapsen yksilöllistä kunnioittamista ja tasa-arvoisuutta. Yksilöllisten tarpeiden lisäksi huomioidaan lapsen ikä ja kehitystaso. Maahanmuuttajalasten kohdalla otetaan huomioon lapsen oma kulttuuri ja äidinkieli. Lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma on tärkeä osa lapsilähtöisyyttä.

5.3 Perheen oma kieli ja kulttuuri

Perheen omalla kielellä ja kulttuurilla on suuri merkitys lapsen hyvinvoinnille sekä terveelle kasvulle ja kehitykselle. Lapsen äidinkieli on tunnekieli ja se luo hyvän

pohjan uuden kielen oppimiselle. Päiväkodissa maahanmuuttajalapsen oppivat suomea suomenkielisessä ympäristössä ja ohjatuissa S2 -kerhoissa (S2=suomi toisena kielenä). Päiväkodissa tuetaan lapsen oman äidinkielenkielen puhumista ja lapsen toivotaan puhuvan äidinkieltään perheen kanssa kotona. Päiväkodissa huomioidaan ja kunnioitetaan lapsen omaa kulttuuria ja tapoja.

Maahanmuuttajaperheillä ja päiväkodin työntekijöillä on mahdollisuus käyttää päiväkodissa tulkkia, puhelintulkkia tai videotulkkia apunaan. Mahdollisuuksien mukaan päiväkodissa työskentelee kieliavustaja, joka tukee lasta ja kannustaa häntä puhumaan omaa äidinkieltään.

6. LOPUKSI

Päiväkodissa eri toiminnot tukevat lapsen kehitystä ja arkea. Yhdessä päiväkodin työntekijöiden ja muiden lasten kanssa lapsi oppii uusia taitoja turvallisessa ympäristössä. On tärkeää, että päiväkodin henkilökunta ja lapsen vanhemmat toimivat yhdessä ja keskustelevat päivittäin. Tällä tavoin lapsi saa hyvät lähtökohdat tulevaisuutta varten.

Korostamme, että vanhemmat voivat keskustella päiväkodin henkilökunnan kanssa, mikäli he haluavat lisätietoa tai tarkennusta tämän oppaan sisällöstä. Toivomme oppaan palvelevan mahdollisimman monia perheitä ja selkiyttävän päiväkodin käytäntöjä arjessa.

Yhteystietoja:

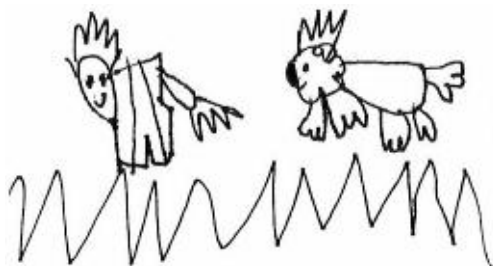
Varikon päiväkotiki (Jyväskylä) puh. (014) 625 780

Maahanmuuttajatyön koordinaattori päivähoitossa, kiertävä erityislastentarhanopettaja (Jyväskylä) Taru Kivijärvi puh. 050 545 7127

Päivähoidon palvelukeskus (Jyväskylä) puh. (014) 625 808

Maahanmuuttajapalvelut (Jyväskylä) puh. (014) 626 675

Keski-Suomen tulkkikeskus puh. (014) 626 672 (tulkkivälitys)
(014) 626 576 (käännöspalvelu)

Janna 5 v.